

CARNAP VE NEURATH'IN FEMİNİST BİLİM FELSEFESİ AÇISINDAN OLASI BİR DEĞERLENDİRMESİ

A POSSIBLE EXAMINATION OF CARNAP AND NEURATH IN TERMS OF FEMINIST PHILOSOPHY OF SCIENCE

Dinçer ÇEVİK

Arş. Gör. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü,
dincercevik@mu.edu.tr

Makale Bilgisi

Türü: Araştırma makalesi
Gönderildiği tarih: 25 Ekim 2022
Kabul edildiği tarih: 8 Ocak 2023
Yayınlanma tarihi: 20 Haziran 2023

Article Info

Type: Research article
Date submitted: 25 October 2022
Date accepted: 8 January 2023
Date published: 20 June 2023

Anahtar Sözcükler

Feminist Bilim Felsefesi; Viyana Çevresi; Rudolf Carnap; Kavram Mühendisliği; Otto Neurath; Yardımcı Güdüler

Keywords

Feminist Philosophy of Science; Vienna Circle; Rudolf Carnap; Conceptual Engineering; Otto Neurath; Auxiliary Motives.

DOI

10.33171/dtcfjournal.2023.63.1.23

Öz

Güncel feminist bilim felsefesinin güncel bilim pratiğinin günümüzdeki hâli ile ilgili kuşkuları vardır. Feminist bilim felsefesinin temel iddiası kabaca şu şekilde ortaya konulabilir: Güncel bilim pratiği ve onun ürünleri erkek egemen değerler tarafından tahakküm edilmekte ve bu tahakküm ilişkisi de bilimin rasyonel ve evrensel olması iddialarına gölge düşürmektedir. Bilim felsefesi tarihinde önemli bir yer tutan Viyana Çevresi, özellikle bazı üyelerinin yaklaşımları ve kavram setleriyle feminist bilim felsefesi tarafından eleştirilen noktaların analizinde ve daha iyi hâle getirilmesinde rol oynayabilir. Viyana Çevresi tarafından benimsenen dünyanın bilimsel kavranışı günlük hayatın, bilimin ve aydınlanmacı değerlerin eşliğinde reforme edilmesi için modernist politikaların belirlenmesinde rehber görevi görür. Bu bağlamda Viyana Çevresi'nin aydınlanmacı amaçlarına erişmek için kurguladıkları ve kullandıkları felsefi kavramlar ve çerçeveler güncel feminist bilim felsefesi tarafından dile getirilen iddialar ile ilgili önemli olanaklar ve ilişkiler barındırmaktadır. Örneğin Rudolf Carnap'ın kavram mühendisliği ile ilgili çalışmaları Sally Haslanger'in iyileştirilebilir kavramlar yaklaşımı için tamamlayıcıdır. Benzer şekilde, Otto Neurath'ın bütünselciliği, anti-temelciliği ve yardımcı güdüler yaklaşımı ampirik açıdan benzer yeterlilikte olan teorilerin tercihi üzerine düşünmemiz için yardımcı olmaktadır. Bu anlamda Viyana Çevresi'nin en azından bazı üyeleri güncel feminist bilim felsefesinin bilim pratiği ile ilgili dile getirdiği problemlerin tartışılmasında potansiyel faydalar barındırmaktadır. Öte yandan Viyana Çevresi'nin Carnap ve Neurath ile birlikte feminist bilim felsefesi tartışmalarında dile getirilen bütün problemleri çözebileceğini iddia etmeyeceğim. Daha ziyade, onların bilim pratiğine yaklaşımlarının ve bazı kavramsal araçlarının feminist bilim felsefesi programı ile yakın benzerlikler taşıdığını göstermeyi amaçlıyorum.

Abstract

Contemporary feminist philosophy of science criticizes the way in which the current scientific practice is conducted. According to the main criticism of the feminist philosophers, the contemporary scientific practice and its products are dominated by value judgments determined by a male point of view, and it is claimed that this calls into question the rationality and universality of the very nature of science. As an answer to this criticism, this article proposes that the Vienna Circle, which marks an important era in the history of philosophy of science, especially in terms of the conceptual tools and attitudes developed by its members, could take a role in analyzing the problem and providing a remedy. The scientific worldview endorsed by Vienna Circle was meant to function as a guide in reforming ordinary life and science, and in formulating modernist policies about science and society, with respect to Enlightenment values. Some of the philosophical concepts and frames developed by members of the Vienna Circle in order to meet these goals have important applications in this context. These tools can be used in an analysis of the criticisms raised by the contemporary feminist philosophy of science. For instance, Rudolf Carnap's work on conceptual engineering is complementary to some contemporary work on philosophical concepts. Similarly, Otto Neurath's holism, anti-foundationalism, and his discussion of "auxiliary motives" can help us unravel the disputes about the theory. Accordingly, it is possible to claim that at least some members of the Vienna Circle could offer us potential benefits in discussing criticisms raised against the contemporary scientific practice by feminist philosophers of science. However, I will not claim that Carnap and Neurath can solve all the issues. My ultimate purpose is to suggest that their approach to scientific practice and some of their conceptual tools have close affinities with the feminist philosophy of science program.

Giriş

Bilim felsefesinin güncel haliyle sosyal ve politik alandan kopukluğu sıklıkla dile getirilen iddialardan birisidir (Reisch, 2005; Howard, 2009, Irzik, 2010, s. 35).¹ Sosyal ve politik alan ile bilim felsefesi arasındaki ilişkiyi tekrar sağlıklı biçimde tesis etmenin bir yolu da feminist bilim felsefesi aracılığı ile dile getirilen iddiaları ve bu iddiaların çözümünde kullanılabilecek olası yöntem ve araçları belirlemektir.² Bu bağlamda bilim felsefesinin yalnızca konuları, yöntemleri açısından değil, sosyal alanla kurduğu ilişkide de değişim geçirdiğinin altı çizilmelidir. Örneğin Janet A. Kourany “*bilim felsefesi için yeni bir program*”ın hayata geçirildiğini iddia eder (2003, s. 3). Bu programa göre bilim felsefesi sosyal sorumluluğunu yerine getirecek biçimde yeniden yapılandırılmalıdır.

Kourany tarafından önerilen yeniden yapılanma sürecinde, feminist bilim felsefesinin bilim felsefesi tarihi ile ilişkilendirilmesi önemli ipuçları ve kavramsal araçlar barındırmaktadır. Ülkemizde feminizm ile felsefe arasındaki ilişki ve bilim tarihinde kadın temsili ile ilgili bazı çalışmalar olsa da bilim felsefesi ve tarihi ile feminist bilim felsefesi arasındaki ilişkilerin doğası ile ilgili çalışmalar kısıtlıdır.³ Bu makalede bu alana katkı sunmayı amaçlıyorum. Bu bağlamda öncelikle feminist

¹ Buradaki iddia bilim felsefesinin sosyo-politik alan ile ilişkisinin belirli bir sürecin sonucunda giderek zayıflayıp günümüzdeki biçimini kazanması ile ilgilidir. Howard, Reisch, Alan W. Richardson, Irzik gibi isimler tarafından dile getirilen bu iddia “Sol Viyana Çevresi” (SVÇ) tartışmaları bağlamında ele alınarak özellikle bilim felsefesinin son dönemdeki aşırı uzmanlaşmanın ve biçimselciliğin ön plana çıkartılması ile ilişkilendirilebilir. Özellikle Viyana Çevresi’nin sosyal ve politik alan ile dolaylı ya da doğrudan bir ilişkisi vardır. Bu ilişkinin doğrudan mı yoksa dolaylı mı olduğuna dair literatürde bir ayrışma vardır ancak bu başka bir çalışmanın konusu olduğundan bu makalenin bağlamının dışında bırakılmıştır. Mesele bu ilişkinin günümüz bilim felsefesi özelinde zayıflaması ile ilgilidir. Örneğin HOPOS’un (International Society for the History of Philosophy of Science, Uluslararası Bilim Felsefesi Tarihi Topluluğu) 2004 yılındaki açılış konuşmasında Alan Richardson “günün sonunda” SVÇ’nin fikirleri ile ciddi biçimde ilişki kurmanın “geç dönem analitik felsefenin bazı bölümlerini iyileştirme girişiminde” gerekli olduğunu iddia eder.

² Feminizmin homojen, tek parçadan oluşan bir hareket olmadığını altı çizilmelidir (Karataş, 2017, s. 1).

³ Bkz. Kamözüt, 2018; Kamözüt, 2020; Kadioğlu, 2018; Kadioğlu, 2022. Ayrıca James Robert Brown’un dilimize de çevrilen *The Philosophy of Science The Key Thinkers* (2020) kitabının 11. Bölümü feminist bilim felsefesi eleştirileri bağlamında bir çerçeve sunmaktadır. Bu bağlamda, şüphesiz Türkiye’de felsefede, bilim felsefesinde ve tarihinde kadın felsefeciler vardır. Örneğin, Prof. Dr. Sevim Tekeli ilk kadın bilim tarihçimiz ve olasılıkla dünyadaki ilk kadın bilim tarihçisidir. Ayrıca “Türkiye Kadın Felsefeciler Topluluğu” düzenli olarak etkinlikler düzenlemektedir. Dolayısıyla, Türkiye’de felsefenin kurumsallaşması sürecinde kadın felsefeciler de önemli roller üstlenmiştir. Burada ifade etmek istediğim özellikle *feminist bilim felsefesi* bağlamındaki yayınların görece azlığıdır. Bu tespitin gerçekliği hızlıca yapılabilecek bir internet araması ile test edilebilir. Feminist bilim felsefesi başlığı ile ilgili çalışmalar bir yana, Türkiye’deki felsefe bölümleri incelendiğinde feminist felsefeyi ders olarak programlarına dahil etmiş olan bölüm sayısının son derece az olduğu görülecektir. Feminist bilim felsefesi ile ilgili olmasa da feminist bilim tarihi ile ilgili bu makalenin revizyon sürecinde denk geldiğim güncel bir çalışma için Bkz. İsmayılzada, 2022.

epistemoloji bağlamında dile getirilen sorular ve sorunlar ile ilgili bir çerçeve çizmek gerekir.

FEMİNİST BİLİM FELSEFESİ: BAĞLAM, SORULAR VE SORUNLAR

Bilimin belki de en temel özellikleri olarak anılabilecek nesnelliği ve evrenselliği, feminist bilim felsefesindeki tartışmaların temel bağlamını oluşturur. Bu bağlam temelinde feminist bilim felsefecilerine göre bilim pratiği, bilgi üretimi ve bilişsel bir süreç olarak bilme eyleminde kullanılan kavramlar erkek egemen toplumsal bir yapının sonuçlarıdır (Keller ve Longino, 1996, s. 235-248). Nesnellik, rasyonalite, evrensellik gibi epistemik kavramlar erkek egemen toplumsal değer yargıları ile yüklüdür. Feminist epistemologlara ve bilim felsefecilerine göre bilme süreci ve bilim pratiği zaman, toplumsal şartlar ve belirli grupların değer yargıları ile biçimlendirilir.⁴ Yani feminist epistemoloji, bilen özneyi özerk konumundan çıkartıp yaşadığı toplum, zaman ve sosyal unsurlar ile ele alır.⁵ Böylelikle feminist epistemolojinin bir yönüyle sosyal epistemolojinin içinden çıktığı iddia edilebilir. Feminist bilim felsefesi yaklaşımında üniversitelerde, kurumlarda, laboratuvarlarda, araştırma şirketlerindeki bilimsel aktivite ve bu aktivitenin ürünleri erkekler tarafından ve büyük oranda erkekler için üretilmiştir. Bu iddia, anılan epistemik kurumların eril yapısına odaklanarak bilim felsefesinin de temel araç ve kavramlarının erilleşmesi anlamına da gelecektir. Bu bakış açısına göre bilim pratiğinde ve bilme sürecinde kullanılan kavramlar erkeklere ait yargı ve anlamlar ile yüklüdür. Örneğin, dil gerçekliğin oluşturulmasında ve dile getirilmesinde temel bir işleve sahiptir ve dünya hakkında konuşmak için kullandığımız dil bazı varsayımlar içermektedir. Eğer bu varsayımlarda cinsiyetçi ilkeler kodlanmış ise, dünya hakkındaki gözlemlerimiz ve yapıp etmelerimiz de büyük olasılıkla cinsiyetçi olacaktır (Yap, 2010, s. 448). Bu anlamda dilin analizi, dil ile ilgili kurucu varsayımlarımızdaki problemlerin ortaya çıkartılmasında önemli bir rol oynayacaktır. Makalenin ilerleyen kısımlarında daha kapsamlı biçimde ele

⁴ Önemli olduğunu düşündüğüm bir noktayı daha açık kılmak gerekir. Feminist bilim felsefesi başlığı altında tartışılan konular feminist epistemolojiyi, bilim pratiğindeki kadın temsilini ve bu bağlamda bilim sosyolojisini içeren ve bu üç temel nokta arasındaki karşılıklı ilişkileri de kapsayan soru ve sorunları kapsamaktadır. *Stanford Felsefe Ansiklopedisi*'nde feminist epistemoloji ve feminist bilim felsefesi tek bir girdi başlığı olarak yer almakta ve girdinin ilk cümlesinde alan şu şekilde tanımlanmaktadır: "Feminist epistemoloji ve bilim felsefesi cinsiyetin bilgimizin kavramlarını, bilenleri, araştırma pratiklerini ve temellendirmeyi nasıl etkilediği ve etkilemesi gerektiği ile ilgili yolları inceler." (Anderson, 2020). Bu anlamda zaman zaman anılan üç bağlantı noktası kesişmekle beraber makalenin odağı güncel feminist bilim felsefesi ile Carnap ve Neurath'ın bilim sosyolojisi ve felsefesi ile kurulabilecek ilişkiler ve bu ilişkilerin taşıdığı olanakların analizidir.

⁵ Bilim, cinsiyet ve nesnellik ilişkisi ile ilgili sosyolojik bir analiz için Bkz. Bolat, 2015.

alınacak olan Rudolf Carnap'ın kavram mühendisliği ile açıklama yaklaşımı ve feminist Sally Haslanger'in iyileştirilebilir kavram analizi bu bağlama oturmaktadır.

Cinsiyet ve bilim ilişkisi ile ilgili çalışmalar 1980'lerde yoğunlaşsa da "Feminist bilim çalışmaları" terimi ilk defa 1990'larda kullanılmaya başlanmıştır (Richardson, 2010, s. 345).⁶ Konu ile ilgili bu dönemdeki çalışmalar bağlamında Evelynn Hammonds kadınların bilim pratiğinde kapladığı yer ile ilgili katıldığı konferanslar ve panellerdeki deneyimlerini şu sözlerle özetler:

Feminist bilim araştırmacıları cinsiyetin ne anlama geldiği, cinsiyetin nasıl işlev gördüğü, ırk ayrımının ne anlama geldiği ve ırkın bilim ile ilişkisinde nasıl işlev gördüğü hakkında konuşmak istiyorlar. Biz sosyal yapılar, bilim topluluklarının yer aldığı bağlam ve güç ilişkileri hakkında konuşmak istiyoruz. Biz bilimin karmaşık toplumlarda nasıl iş gördüğünü hakkında düşünmek istiyoruz. Büyük oranda kadın bilim insanları, rol modeller hakkında konuşmak istiyor... (1990, s. 941).⁷

Alıntıda bilim pratiği ve bu pratiğin sonucu olan bilginin üretiminde etkisi olan birimlerin ve etmenlerin cinsiyet odaklı, ayrıntılı bir analizinin gerekliliği vurgulanmaktadır. Benzer biçimde, Richardson'a göre cinsiyet, insanın sosyal hayatında birincil kategorileri oluşturmakta ve cinsiyet atamaları insan bilgisinde, dilinde ve kültüründe derinlere gömülü olarak yer almaktadır (2010, s. 348). Evelyn Fox Keller'e göre cinsiyet normları "bizim kendiliğinden kurduğumuz ve yaşadığımız sosyal ve doğal dünyaların zihinsel ve yinelemeli haritalarının sessiz organizatörleridir" (1992, s. 17). Maskülenite ve feminenlik yalnızca kadın ve erkeği kategorize etmekle kalmaz, aynı zamanda akıl, duygu, zihin ve beden gibi soyut kavramları şematik biçimlere sokar (Richardson, 2010, s. 348). Feminist bilim felsefecileri bilgi ve bilgi ile ilgili fenomenlerin insanları, toplulukları ve toplumları birbirinden ayıran özellikler ortaya konmadan kuramsallaştırılabileceği iddiasına şüphe ile yaklaşmaktadırlar. Feminist bilim felsefesi yaklaşımına göre mesele, alanın homojen olması ile ilgilidir. Bilim pratiği ve onun üzerinden yapılan felsefe çeşitlilik barındırmadığı sürece, ortaya konulan problemlerden kaçınmak mümkün

⁶ Bkz. Merchant, 1980; Keller, 1985; Harding ve Kintikka, 1983; Harding, 1986; Fausto-Sterling, 1985; Bleier, 1984, 1986; Haraway, 1989; 1991.

⁷ Çeviriler aksi belirtilmedikçe makale yazarına aittir.

olmayacaktır. Bu noktada çeşitliliğe odaklanılmalı, bilim pratiğinde yer alan temellerin sarsılmaz olduğu iddiasına şüphe ile yaklaşılmalıdır.⁸

Feminist bilim felsefesinde belki de en sık dile getirilen eleştiri, kadınların bilim etkinliğinin ve pratiğinin dışında tutulmasıdır.⁹ Ronald Giere bu bağlamda çarpıcı örnekler sunar. Giere, en ikna edici vaka çalışmalarının gerçek insanları ya da gelişmiş memeli türleri ile ilgili cinsiyetin açık bir biçimde değişken olduğu antropoloji, sosyoloji, etoloji ve primat evrimi ile ilgili alanlarda olduğunu altını çizer. Giere'e göre bu alanlarda verilen standart örnekler insan evriminde "erkek avlayıcı" modelini temel alır. Bu teorilere göre gelişkin primatlardan insanlara evrim, erkeklerden oluşan küçük gruplar arasındaki seçim güçleri tarafından biçimlendirilmiştir. Alet kullanımı, dilin gelişimi, sosyal organizasyon formları erkeklerin avlanma pratikleri bağlamında biçimlenmiştir. Bu teori birkaç nesildir bu alanlarda çalışan insanlar için standart teori biçimini almış, kadınlar tarafından "toplayıcı kadın" alternatif modeli ortaya konana kadar geçerliliğini korumuştur. Bu görüşe göre toplayıcılık ve tarım da sosyal organizasyon, iletişim gibi karmaşık yetenekler gerektirir. Feminist eleştiriye göre "toplayıcı kadın" teorisi ve bununla ilgili iddialar en az standart "avcı erkek" paradigması kadar tatmin edicidir ancak avcı erkek paradigmasının hakim paradigma olması en azından kısmen bu alanlardaki toplulukların maskülen değerler ve deneyimler tarafından kuşatılmış olmaları ile açıklanabilir (Gieryn, 1999, s. 201).

Vaka çalışmaları ile ilgili ikinci kategori, öznelerin insanlar ya da primatlar olduğu ancak teorilerin söz konusu öznelerin cinsiyetleri ile doğrudan ilişkili olmadığı durumlar ile ilgilidir. Buradaki örnekler psikoloji ve ahlaki gelişim ile ilgili çalışmalardan alınmaktadır Sigmund Freud, Erik Erikson, Lawrence Kohlberg gibi isimlerin teorileri yirminci yüzyılın standart psikoloji teorilerini oluşturur ve bu teoriler temel olarak erkekler ve erkek çocuklar üzerindeki çalışmalar temelinde biçimlendirilmiştir. Kadınlar ve kız çocukları ile ilgili benzer çalışmalar yapıldığında

⁸ Feminist bilim felsefesi yaklaşımının temeller ile ilgili eleştirileri değer yargularından bağımsız ve bu anlamda objektif klasik bilim pratiği anlayışı bağlamında değerlendirilebilir. Feminist bilim felsefecileri bilim pratiğindeki sosyal ve politik boyutlara da odaklanılması gerektiğine vurgu yapar.

⁹ Bu bağlamda Kourany çarpıcı örnekler verir. Örneğin, Kourany öncelikle Harvard Üniversitesi eski rektörü ve ABD eski ulusal ekonomi konseyi başkanı Lawrence Summers'ın 2005 tarihli, feminist bilim kadınlarının ve felsefecilerinin karşı çıktıkları hemen her problemi adeta onaylayan konuşmasına referans verir (Kourany, 2012, s. 327). Ardından Kourany, 1999 yılında MIT'de bilim kadınlara yapılan ayrımcılıkların belgelendiği ve takip eden araştırmaların altını çizer (Kourany, 2012, s. 328). Kourany, bu araştırmaların bilim alanında kadınların görece daha az başarılı olmalarının nedenleri konusunda feminist bilim felsefecilerinin tezlerini destekler gerekçeler sunduğunu iddia ederek bu bağlamda Gallagher ve Kaufman (2005); Wylie, Jakobsen ve Fosado (2007); Ceci ve Williams (2007, 2010) gibi araştırmacılara referans verir.

gözlemlenen farklılıklar önceki çalışmalar tarafından oluşturulmuş normlardan “sapmalar” olarak ele alınmıştır. Öte yandan Carol Gilligan gibi kadın psikologların çalışmaları söz konusu farklılıkların sapmalar olarak değerlendirilemeyeceğini göstermiştir. Buradan çıkartılacak ders bir önceki vaka çalışması kategorisi ile aynıdır (Giere, 1999, s. 202).

Vaka çalışmaları ile ilgili üçüncü kategori, memeli olmayan canlılar ile ilgili, cinsiyetin önemli bir değişken olmadığı durumlara ilişkindir. Bu kategoride verilen örnek Barbara McClintock’un genetik transpozisyon ile ilgili çalışmasının Evely Fox Keller’ın 1983 tarihli *A Feeling For the Organism* kitabında yorumlanması ile ilgilidir. Keller’e göre meseleye erkeklerin domine ettiği bir alanda bir erkek olarak yaklaşmayıp, karmaşıklığı, farklılaşmayı, bireyselliği ve işlevselliği benimseyerek McClintock bu alanda erkek meslektaşlarına göre fark yaratabilmiştir (Giere, 1999, s. 202).

Cinsiyet ve bilim pratiği arasındaki ilişkinin feminist bilim felsefesi açısından uygun bir biçimde değerlendirilebilmesi için yalnızca bilim pratiğindeki eril önyargıların tespit edildiği vaka çalışmaları yeterli değildir. Bunun ötesinde feminist bilim felsefesinin temel eleştirilerine de değinmek gerekir. Bu noktada en çok dile getirilen eleştirilerden birisi, bilginin oluşumunda geleneksel olarak soyut, bağlantısız ve bağlamsız bir bilen öznenin varlığının kabul edilmesidir.¹⁰ Feminist bilim felsefesi yaklaşımına göre bilginin konumlanışında bilen öznenin konumlanması da hesaba katılmalıdır. Bu anlamda bilen öznenin bilme deneyimi kültürel aidiyet, cinsiyet, bireysel deneyimler, eğitim süreçleri ile biçimlendirilir. Feminist bilim felsefesi soyut, bedensiz, evrensel bilen özne tasavvuru ile biçimlenen Kartezyen epistemolojiden ayrılır. Kartezyen epistemolojiden farklı olarak feminist bilim felsefesi bilim pratiğindeki öznenin bedenine ve söz konusu bedenin toplumsal olan ile ilişkisine odaklanır. Doğal ve sosyal dünya bilen öznenin konumlanması, öznenin konumlanması da farklı eksenler tarafından oluşturulan sosyal ilişkiler yardımıyla belirlenir. Bu eksenlerden birisi de toplumsal cinsiyettir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet ile belirlenen güç ilişkileri nasıl ve neyi bildiğimizi belirler (Harding, 2008; Nelson, 1993b).

Feminist bilim felsefesi bağlamında dile getirilen eleştirilerden bir diğeri, özne-nesne ikiliği ile ilgilidir. Bu ikilik, nesnenin öznenin bağımsız olarak var olduğu varsayımına dayanır. Feminist bilim felsefesi yaklaşımının eleştirisine göre, özneyi

¹⁰ Çağdaş feminist kuramlar açısından feminist öznenin imkânı ile ilgili bir çalışma için Bkz. Karataş, 2017.

biçimlendiren sosyal etmenler bilginin konusu olan nesnelere de biçimlendirmektedir. Bu anlamda özne ile nesne arasında keskin bir ayırmadan söz edilemez. Feminist bilim felsefesi çalışmalarında benimsenen yaklaşıma göre söz konusu ikiliğin yer almadığı bir anlayış, özne ile nesne arasındaki mesafeyi eleyerek yeni ontolojilerin ve metodolojilerin önünü açabilir (Duran, 1991; Keller, 1983, 1985; Hrdy, 1986).

Feminist bilim felsefecilerinin bir diğer eleştirisi bilim felsefesi metodolojisi ile ilgilidir. Bu eleştiriye göre bilim felsefesinde, bilim, bir teoriler bütünü olarak değil natüralist bir bakış açısıyla bilim pratiğine odaklanarak ele alınmalıdır. Bilim pratiği bu şekilde ele alındığında, onun karmaşık etkileşimler ve topluluklar aracılığıyla ortaya konan bir etkinlik olduğu ortaya çıkacaktır (Antony, 1993; Longino, 1990, 2006; Nelson, 1990, 1993a, 1995; Solomon, 2001). Söz konusu eleştiri gücünü halen bir noktaya kadar korumakla beraber, bilimsel pratiğin artık büyük oranda bilimsel modellere dayandığı fark edildiğinde bu eleştiri bazı feminist bilim felsefecilerinin de fark ettiği üzere gücünü bir ölçüde yitirecektir. Örneğin, model temelli bilim pratiğinin feminizm ile ilgili önemli sonuçlarının olduğu Angela Potochnik tarafından onaylanmaktadır: “*Model temelli bilim ve sosyal olanla ilişkili bilim sorunsuz biçimde bir aradadır*” (2012, s. 388). Potochnik’e göre hem güncel bilim felsefesi hem de feminist bilim felsefesi model temelli bilim pratiğine önem verir çünkü her iki yaklaşım da bilginin perspektif içeren bir bakış açısı ile ele alınması gerektiğini vurgular. Potochnik’e göre “*açıklamaya feminist bir yaklaşım, açıklamanın bağlama bağlılığını ve sosyal değerlerin bağlamları nasıl biçimlendirdiğini onaylamalıdır*” (2012, s. 388).¹¹ Feminist bilim felsefesi yaklaşımında dile getirilen eleştirilerinin özetlenen başlıklardan ibaret olmadığını altı çizilmelidir. Yine de dile getirilen iddialar ve somut vaka çalışmaları, feminist bilim felsefesinin güncel bilim pratiği ve bilim felsefesi bağlamında hangi noktalarda ayrıştığına dair genel bir çerçeve çizmek için yeterlidir. Bir sonraki bölümde Viyana Çevresi’nin politik ve sosyal alanla ilişkisi ile ilgili bir çerçeve çizilecek, genel olarak bu çerçevenin özel olarak da Viyana Çevresi’nin belki de en politik iki üyesi olan Carnap ve Otto Neurath’ın güncel feminist bilim felsefesi tartışmalarına nasıl katkı sunabilecekleri ile ilgili daha ayrıntılı bir analiz verilecektir.¹²

¹¹ Bağlamın ön plana çıkartılacağı böyle bir yaklaşımda Bas C. van Fraassen’in pragmatik açıklama modeli bir olanak olarak öne çıkabilir. Bu bağlamda Bkz. Tağman, 2018.

¹² Carnap’ın politik geçmişi ile ilgili olarak Bkz. Carus, 2008; Romizi, 2012. Neurath hariç Viyana Çevresi üyelerinin hiçbirinin bir politik parti üyesi değildir (1918-1919 Alman Sosyal Demokrat Partisi). 1918’de Bavarya’da sosyalist bir hükümetin başa gelmesinden bir sene sonra Neurath

SOSYO-POLİTİK BAĞLAMDA VIYANA ÇEVRESİ

İlk bakışta üyeleri bilim insanlarından ve akademisyenlerden oluştuğu için Viyana Çevresi üyelerinin apolitik, sosyal konular ile ilgisiz, yalnızca mantık, matematik, fizik ve bilim felsefesi ile ilgilenen bireylerden meydana geldiği düşünülebilir.¹³ Öte yandan Viyana Çevresi üyelerinin büyük oranda paylaştıkları motivasyona göre, bilim toplumsal reformun gerçekleştirilmesinde önemli bir rol alabilir ve bilim felsefesi de bu süreci biçimlendirerek hızlandırabilir. Bu tespit “Bilimsel Dünya-Kavrayışı”nda (Alm. *Wissenschaftliche Weltauffassung / Der Wiener Kreis*, bilinen adıyla *Manifesto*) şöyle özetlenir: “*Bilimsel dünya-kavrayışı yaşama hizmet eder ve yaşam da bunu memnuniyetle kabul eder.*” (Neurath, 1973, s. 318, vurgu orijinaldir). Böylelikle Viyana Çevresi’nin projesinin yalnızca felsefi değil aynı zamanda politik olduğu anlaşılır. ¹⁴Öte yandan bu politik projenin, ideolojik ve teorik olarak ileri sürülmediğinin altı çizilmelidir: “*Bilimsel Dünya-Kavrayışı bir teori değil, fakat bir tavidir*” (Romizi, 2012, s. 9). Viyana Çevresi hem ortak felsefi bilimsel idealara sahip “akademik ve bilimsel bir topluluk” hem de ortak toplum ideallere sahip politik bir topluluktur (Romizi, 2012, s. 234). Viyana Çevresi ile ilgili açıklamalar yalnızca mantıksal, epistemolojik ve metodolojik içerik ile bilimsel dünya kavrayışı açısından değil, aynı zamanda sosyal reformun hizmetinde ve önemli ölçüde zamanının sol sosyal hareketleri ile beraber değerlendirilmelidir (Wartofsky, 1996, s. 60).

Viyana Çevresi’nin temel amacı bilimsel dünya kavrayışı metodu aracılığı ile toplumu, politikayı ve kültürel hayatı dönüştürmektir. 1920’ler ve 1930’lar Avrupa’da faşizmin yükselişine ve bunun karşısında yer alan politik kümelerin mücadelesine tanıklık eder. Bu durum başka biçimlerde, teolojik temelli dünya görüşü ve bilim temelli dünya görüşü arasında, felsefede ise metafizik ile materyalizm arasındaki gerilim olarak ortaya çıkar (Romizi, 2012, s. 19). Viyana

“sosyalizmi ekonomik bir sistem olarak gerçekleştirmek” üzere Münih’e gitmiştir (Neurath’tan aktaran Cartwright v.d., 1996, s. 83). Neurath’ın felsefesi, çalışmaları ile politik görüşleri arasındaki ilişki için Bkz. Cartwright v.d., 1996; Howard, 2003.

¹³ Viyana Çevresi’nin politika ile ilişkisini ele alan güncel bir çalışma için Bkz. (Yap, 2022). Aynı bağlamı ele alan Türkçe literatür ile ilgili olarak Bkz. Aray, 2011; Serin, 2015; Çevik, 2022, (baskıda).

¹⁴ Viyana Çevresi hem felsefi hem de politik açıdan homojen bir yapıya sahip değildir. Hareketin bir bütün olarak politik karakter taşıyıp taşımadığı ile ilgili literatürde süregelen bir tartışma olmakla birlikte Çevre üyelerinden Otto Neurath, Rudold Carnap, Hans Hahn, Phillip Frank, Carl Hempel, Edgar Zilsel ile karakterize edilen, “Sol Viyana Çevresi” olarak anılan ve politik kaygıların daha görünür olduğu bir grup belirlemek olanaklıdır (Aray, 2011). Bu noktada Carnap’ın 1917 yılında Bağımsız Sosyalist Parti’ye üyeye olduğunun ve Karl Bittel ile beraber politik bir dergi çıkardığının da altı çizilmelidir (Cull, 2021, s. 230).

Çevresi'nin kavramsal netlik ve mantıksal analize yaptığı vurgu bu sosyal ve politik gerilim bağlamında ortaya çıkar. Viyana Çevresi'nin çalışma programının merkezini oluşturan bilimsel dünya kavrayışı anlayışı, hayatın bir netlik içerisinde, rasyonelliğe göre yeniden düzenlenmesi tavrını yansıtan bir yol gösterici olarak değerlendirildiğinde *Manifesto*'nun yalnızca felsefi değil aynı zamanda politik bir doğasının da olduğu da ortaya çıkar. Viyana Çevresi tarafından temsil edilen mantıkçı pozitivism, dünyayı bilim ile aydınlanmanın metodunu bularak aydınlatmayı hedefler (Cevizci, 2009, s. 623). Bu bağlamda Friedrich Stadler, Viyana Çevresi felsefecilerinin çalışmalarını özellikle sosyo-politik amaçlarının altını çizerek "Geç Aydınlanma" olarak adlandırır (2005, s. 31).

Sosyo-politik hatları bu şekilde biçimlenen Viyana Çevresi feminist bilim felsefesi ile ilişkilendirilebilir mi? Böyle bir ilişkinin sınırları ve boyutları neler olabilir? Bu soruları yanıtlayabilmek için feminist bilim felsefesi ile Viyana Çevresi arasındaki ilişkinin çerçevesi ile ilgili literatür analiz edilebilir.

FEMİNİST BİLİM FELSEFESİ VE VİYANA ÇEVRESİ

Son dönemde feminist bilim felsefesi çalışmaları bir yönüyle Viyana Çevresi ile ilgili yapılan çalışmalara odaklanmaktadır.¹⁵ Bu ilginin kaynağı Viyana Çevresi'nin bir önceki bölümde özetlendiği biçimiyle düşünüldüğü kadar sosyal ve politik alandan kopuk olmadığı, tersine bilimi ve bilimsel yöntemi toplumda ve kültürel alanda reform yapabilmenin olanağı olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır.

Viyana Çevresi'nin benimsediği yaklaşım, bilim felsefesinin güncel sosyo-politik sorunlar ile ilişkilenebilir ve bu sorunların çözümü ile ilgili çerçeveler, kavramlar ve argümanlar barındırmaktadır.¹⁶ Bu zenginliğin kaynağını Viyana Çevresi'nin özellikle iki temsilcisinin çalışmalarında görmek olanaklıdır.¹⁷ Carnap,

¹⁵ Bkz. Longino, 1997; Yap, 2009; 2022; Okruhlik, 2004.

¹⁶ Don Howard da feminist bilim felsefesi ile ilgili tartışmaların Viyana Çevresi üzerine yapılan tartışmalar ile ilişkilendirilmesini anlamlı bulur. Ona göre analitik felsefenin kökenlerinde politikanın rolünü anlamak felsefecilere, feminist bilim felsefesini daha yakından inceleyebilmeleri için nedenler ve olanaklar sunar. Ona göre, Viyana Çevresi'nin özellikle sol eğilimlerini ciddiye almak "*ana akım bilim felsefesinde feminist meslektaşlarımızın iyi karşılanmasını olanaklı hale getirebilir*" (Howard, 2006, s. 12).

¹⁷ Şüphesiz feminist bilim felsefesi tartışmalarında bir bütün olarak mantıksal pozitivist gelenek açısından ne türden yaklaşımlar geliştirilebileceği değerli ve ilginç ancak bir o kadar kapsamı geniş bir çalışmayı gerektirecektir. Güncel feminist bilim felsefecileri dolaylı ya da açık biçimde Viyana Çevresi'nin çalışmalarına, özellikle bu makalede bahsi geçen iki figüre referans vermektedir. Daha spesifik olarak Neurath'ın anti-temelciliği ve yardımcı güdüler yaklaşımı feminist bilim felsefecilerinin klasik, değer yargılarından arındırılmış bilim anlayışına yönelik eleştirileri ile kesişmektedir. Benzer biçimde ve Carnap'ın kavram mühendisliği yaklaşımı da feminist bilim felsefecisi Sally Haslanger tarafından kendi metodolojisi için bir başlangıç noktası olarak

dilin kullanımı, kavramsal netlik ve dilin belirsiz kavramlardan arındırılması ile ilgili “kavram mühendisliği” ve “açıklama” yaklaşımı ile güncel feminist bilim felsefesi için bir çerçeve sunmaktadır. Viyana Çevresi'nin bir diğer önemli temsilcisi Neurath ise, uzlaşmacılık, bütünselcilik, anti-temelcilik, çoğulculuk, bağlamcılık ve anti-indirgemecilik gibi özellikler ile betimlenen yaklaşımı ve özellikle “yardımcı güdüler” tartışması ile güncel feminist bilim felsefesi tartışmaları için verimli bir uğrak noktasıdır. Viyana Çevresi ile feminist bilim felsefesi arasında sahiden de ilişki kurulabilir mi? Bu soruya feministlerin en azından bazılarının Viyana Çevresi ile ilgili yaklaşımları bir yanıt sunabilir. Örneğin Kourany'nin iddiasına göre savaş, politik açıdan daha aktif Neurath ve Hans Hahn gibi isimlerin ölümleri ve benzeri nedenler sonucu Viyana Çevresi tarafından benimsenen sosyal alan ile ilişkili bilim ve bilim felsefesinin gelişmesi engellenmiştir. Kourany bilim felsefesinin ve bilimin sosyal reformlar ile ilişkisinde daha önce Viyana Çevresi üyelerinin denediklerini günümüzde artık feministlerin deneyebileceğini iddia eder: “Ancak şimdi, geç yirminci yüzyıl / erken yirmi birinci yüzyılda bilim insanları, felsefeciler ve diğerleri yine bilim felsefesi, bilimi toplumda reform yapacak biçimde ve onun tarafından reforme edilecek biçimde felsefe ile birlikte hızlandırma işinde yer almaktadırlar. Ancak bu defa bu işte yer alanlar feministlerdir. Feministler bizlere yirmi birinci yüzyılın sosyal sorumluluğu olan yeni bir bilim felsefesi programı sunuyorlar” (Kourany, 2003, s. 3). Benzer şekilde Sharyn Clough analitik gelenek, feminizm ve sosyal adalet arasındaki ilişkinin düşünüldüğü kadar açık olmadığı iddiasını temellendirirken Viyana Çevresi ile ilgili tarihsel çalışmalara referans verir (2003, s. 8). Kathleen Okruhlik, feminist bilim felsefesi ile Viyana Çevresi arasında yakın ilişkiler olabileceği ve bu bağlantıların doğasının analizinin önemli olanaklar barındırabileceğini en açık biçimde ortaya koyan feminist figürlerden birisidir:

Neurath'ın yardımcı güdüler ve onunla ilgili meseleler ile ilgili değerlendirmeleri problemlili olsa bile bu, Viyana Çevresi'nin mantıksal amprisizminin görüş açısının geleneksel yaklaşımların önerdiğinden daha hassas nüanslar barındırdığı ve ilginç olduğu gerçeğini görmemize engel olmamalıdır. Çevre üyelerinin amprisizmi ve özgürleşmeyi bir araya getirdikleri spesifik yollar bizimkinden farklı olduğu sonucu ortaya çıksa bile yine de bilim felsefesini sosyal meseleler ile ilişkilendirme 1950'lere kadar disiplinin ana akıl literatürünün meşru parçalarından birisi olduğunu hatırlamak

değerlendirilmektedir. Bu anlamda bu makale Carnap ve Neurath'ın çalışmaları ile sınırlı tutulmuştur.

gerekir. Bu, bize bunun bir kez daha olabileceği ile ilgili bir umut verebilir (Okruhlik, 2004, s. 69).

Alıntı açık biçimde Viyana Çevresi'nin yönteminin özgürleştirici yönünün altı çizilmektedir. Bu ilişkinin sonuçlarından birisi bilim felsefesinin sosyal meseleler ile ilişkilenesinin düşünülenden daha fazla potansiyel barındırmasıdır. Viyana Çevresi'nin özellikle iki üyesi Neurath ve Carnap'ın çalışmalarında söz konusu potansiyelin boyutları daha görünür hale gelmektedir.

FEMİNİST BİLİM FELSEFESİ, NEURATH VE CARNAP

Carnap ve Neurath kendilerini herhangi bir biçimde feminist olarak tanımlamıyorken onları feminist bilim felsefesi ile ilişkilendirmenin arkasında ne tür bir motivasyon yatmaktadır? Bu soruyu yanıtlamanın bir yolu Viyana Çevresi'nin ısrarla vurguladığı kavramsal açıklık meselesinin en kuvvetli biçimde görünür olduğu Carnap ve Neurath'ın çalışmalarına odaklanmaktır.

Kavramsal açıklık ve bunun yöntemi olan mantıksal analiz, Viyana Çevresi'nin politik programlarının ana hatlarını oluşturmaktadır. ¹⁸Viyana Çevresi'nin bu projesine göre sosyo-politik alanda da felsefedekine benzer biçimde mantıksal bir analiz yapılarak, buradaki anlamsız kavramların elenmesiyle daha özgürlükçü, daha ilerici bir toplum kurulması mümkündür. ¹⁹ Bu bağlamda özellikle Neurath ve Carnap ayrı bir yerde konumlanmaktadır: *“Aydınlanmacı ideallerin özel bir yorumu içerisinde Viyana Çevresi'nin bazı üyeleri, özellikle Neurath ve Carnap, formalizm ve matematikselleştirmeyi aslında entelektüel özgürleşmenin ve gericiliğe karşı*

¹⁸ Viyana Çevresi'nin kavramsal netlik ve mantıksal analiz vurgusu felsefede metafiziğin elenmesi düşüncesinin sosyal ve politik alana taşınabilmesi ile de ilgilidir. Demokrasi ve çoğulculuğun sağlanması, totaliter ve otoriter rejimlerin ortadan kalkması, politik ve toplumsal alanın metafiziksel terimlerin belirsizliğinden arındırılması ile mümkündür. Bu arındırma işi de mantıksal analiz yöntemi ve kavramsal netlik talebi ile olanaklıdır. Hatta Friedrich Stadler Viyana Çevresi felsefecilerinin çalışmalarının özellikle sosyo-politik amaçlarının altını çizerek “Geç Aydınlanma” olarak adlandırır (2005, s. 31). Stadler'in yorumuna göre bu bakımdan Manifesto “bilim felsefesi için önemli bir politik role” sahiptir. Hatta ona göre denilebilir ki Viyana Çevresi'nin esas yaptığı “bilimin politik felsefesi”dir. Viyana Çevresi'nin politika ile ilişkisinin kurulamayacağı ile ilgili de iddialar vardır; Bkz. Schlaudt, 2018. Politik bilim felsefesi ile ilgili Karl Popper'in çalışmalarına odaklanan bir giriş makalesi için Bkz. Marcos, 2018.

¹⁹ Carnap ve Neurath'ın bilimi ve bilim felsefesini kavrayışları hem sosyolojik hem de felsefi öğeler barındırmaktadır. Örneğin Neurath için bilimsel teoriler her sınıftan insanın, kendi sözleriyle ifade etmek gerekirse bir at arabası sürücüsünün bile kavrayabileceği biçimde ortaya konulmalıdır (Neurath, 1932/1983, s. 92). Neurath'ın bu iddiasını özgürleşmenin hem sosyolojik hem de felsefi boyut taşıdığı açıktır. Sosyolojik kaygı, bilimsel bilginin ve refahın toplumun tüm kesimlerini içerecek biçimde dağıtılması gerektiği ile ilgilidir. Protokol cümleler tartışması, görsel eğitimde kullanılan izotip yöntemi, anti-temelcilik ve genel olarak fizikalist yaklaşım bu dağıtımın bilgi kuramsal boyutu ile ilgilidir. Söz konusu bilgi kuramsal ise tartışmalar meselenin sosyolojik boyutu için zemin oluşturmaktadır.

durmanın birer aracı olarak görür” (Novaes, 2020, s. 1016). Yani, Neurath ve Carnap için formalizasyon ve kesinlik yalnızca epistemik birer talep ve yöntem değil, aynı zamanda politik bir bakış açısıyla bireysel ve toplumsal özgürlük için de önemli araçlardır.²⁰ Neurath ve Carnap Viyana Çevresi üyeleri olarak bilimsel dünya kavrayışını benimsemişlerdir. Bu kavrayışa göre bilim, mantıksal analiz yardımıyla beraber doğal ve sosyal dünya için bir çerçeve sunabilir. Dünyanın ve sosyal yaşamın bu şekilde kavranışı bilimin yardımıyla ulaşılabilecek bir ilerleme ve özgürleşme projesi olan *bilimsel hümanizm* ile ilişkilidir (Carnap, 1963a, s. 81). Carnap’ın belirttiği biçimiyle “*bilimsel metot en iyi biçimiyle bilginin elde edilmesi ve bu şekilde hayatın iyileştirilmesi için en değerli araç olarak ele alınmalıdır*” (1963a, s. 83). Aynı bağlamda Bright, Neurath’ın, Asya kökenli insanlar ile ilgili basmakalıp inanışların gerçek yüzünü ortaya çıkarma çalışmalarının ve Nazi ırk teorisinin anlamsız ve gayri ciddi bir çaba olarak değerlendirmesinin altını çizerek (2017, s. 3). Bunlara ek olarak Carnap’ın ABD’ye göçünden sonra Los Angeles’ta ırksal eşitlik ile ilgili sivil haklar çalışmalarında yer aldığı altı çizilebilir (Sarkar, 1992, s. 7).

Neurath’ın bilimin özgürleştirici, reformist, eşitleyici politikalar ile yakından ilgisi onun ekonomiye yaklaşımı aracılığı ile de örneklenebilir. Neurath’ın ekonomi anlayışı onun eşitlikçi kaygıları ile yakından ilgilidir. Neurath’ın ekonomi anlayışının temelinde emek vardır, para ve piyasalar ikincil plandadır (Uebel, 2008). Paranın ve piyasaların yerini emeğin aldığı bir ekonominin etkin olduğu böyle bir toplumda yaşam standartları, toplumun ihtiyaçlarının tek belirleyicisidir (Cartwright vd, 1996, s. 37). Bu anlamda Neurath’ın ekonomi anlayışı kadın emeğinin altını çizerek: “*Ev kadınları çocuk yetiştirir ve dolayısıyla da toplum tarafından önemli kabul edilen bir iş yaparlar; bu nedenle sosyalist ilkelere uygun olarak onlara da tam-zamanlı çalışan bir işçi kadar ücret ödenmeli ve [onlar da] komitelerde temsil edilmelidirler*” (Akt. Cartwright vd, 1996, s. 36).

²⁰ Bir önceki dipnot ile beraber değerlendirilmesi ve karşılanması gereken bir başka eleştiri burada ele alınan özgürleşme tartışmasına Paul Feyerabend’i dahil etmemek ile ilgilidir. Feyerabend’in yöntem eleştirisi özgürleşme ile ilgili iddialar barındırmaktadır. Bu anlamda kuşkusuz feminist bilim felsefesi eleştirileri bu bağlamda ele alınabilir ancak bu daha kapsamlı başka bir çalışmanın konusu olabilir. Makale, bizatihi feminist bilim felsefecilerinin birçoğunun analizlerinin Carnap ve Neurath’a odaklanması nedeniyle özellikle bu iki ismin ilgili bağlamdaki analizleri ile sınırlı tutulmuştur. Öte yandan literatürde Feyerabend’in metodolojik yaklaşımının belirli yönleriyle Neurath’ın doğallaştırılmış bilim felsefesi yaklaşımının geliştirilmesi olarak ele alan yaklaşımlar mevcuttur, Bkz. Yuann, 2007.

Neurath'ın günümüz ile kıyaslandığında kadın emeğinin değerini ve toplam ekonomideki önemini çok daha önce kavradığı ortadadır. Neurath'ın ekonominin yapısına toplumsal özgürleşme bağlamında verdiği önem düşünüldüğünde bu tespitler daha büyük bir anlam kazanmaktadır.

Viyana Çevresi, Carnap ve Neurath ile ilgili bu analizler ne anlatmaktadır? Genel bir çerçevede değerlendirildiğinde, Neurath ve Carnap'ın yalnızca akademik araştırmalar ile ilgilenmedikleri, bunun yanında özgürleştirici, eşitlikçi kaygılarının olduğu görülmektedir. Bu noktaya kadar Carnap ve Neurath'ın sosyo-politik alan ile ilgili çalışmaları oldukları, politik olarak tarafsız olmadıkları, eşitlikçi ve reformcu kaygılar taşıdıkları iddia edilebilir.²¹ Ancak bu tespitler halen onların güncel feminist bilim felsefesi çalışmaları ile doğrudan nasıl ilişkilendirilebilecekleri konusunda eksiktir. Bu bağlantılar daha açık biçimde gösterilebildiği ölçüde, onların güncel feminist bilim felsefesi çalışmaları ile nasıl ilişkilendirilebilecekleri ve bu ilişki bağlamında ne tür olanaklar ve çerçeveler sunabilecekleri daha açık hale gelecektir. Bu bölümde çizilen genel çerçeve temelinde Neurath'ın ve Carnap'ın güncel feminist bilim felsefesi ile nasıl ilişkilendirilebileceği ile ilgili daha detaylı bir analiz yapılabilir.

NEURATH VE FEMİNİST BİLİM FELSEFESİ

Neurath'a göre felsefi problemler ve yaşamın problemleri iç içedir. Neurath'a göre bilim insanları ve bilim topluluğunun pratikleri sosyal ve politik alan içinde belirlenir. Bu nedenle Neurath'a göre bilim insanı, politik statüsünün farkında olarak kendisini “yaşam pratiğine” adanmıştır (Dutto, 2017, s. 53). “Bilim pratiğindeki nihai değişimler yalnızca bir araştırmacı neslinin yoğun düşünmesi ile değil, buna ek olarak araştırmacıların ait oldukları toplum hayatında gerçekleşenlerin de sonucudur” (Neurath, 2011, s. 16). Neurath'ın bilimin sosyal yönünü vurgulayan bu iddiası, feminist bilim felsefecilerinin hâkim paradigmadaki bağlamsız, soyut özne eleştirisi ile örtüşmektedir.

Neurath, Viyana Çevresi üyeleri arasında bilimsel dünya kavrayışı ile ilerlemeci politikalar arasındaki ilişki konusundaki iddiaları en açık biçimde dile getiren figürdür. Bu bağlamda Neurath'ın felsefi analizleri bir yönüyle politik görüşlerinin etkinleştirilmesi olarak da anlaşılabilir. Dahası, Neurath bir sosyolog

²¹ Carnap ve Neurath'ın Viyana Çevresi çerçevesinde feminist bilim felsefesi ile ilişkilerinde ayrı olarak değerlendirilmelerinin temel gerekçesi yakın dönem feminist bilim felsefesi literatüründe genel olarak Viyana Çevresi'ne yönelik referanslar bulunsa da bu alandaki çalışmaların çoğunun (Bkz. Kourany, 2003), Neurath'ın (Bkz. Okruhlik, 2004; Potochnik ve Yap, 2006; Yap, 2022) ve Carnap'a (Bkz. Yap, 2010) odaklanıyor oluşu ile ilgilidir.

ve ekonomist olarak Viyana Çevresi üyeleri arasındaki tek sosyal bilimcidir. Bu anlamda onun ilgilendiği meseleler ile feminist bilim felsefesinin ilgilendiği problemlerin kapsamlı biçimde kesişmesi şaşırtıcı değildir (Richardson, 2009).

Neurath'a göre metafizik temelli düşünceler sosyal hiyerarşiye, cinsiyet ve ırk temelli ayrımcılığı tetikleyen davranış kodlarına yaslanan bir dünya görüşünün ve bundan kaynaklanan bir kültürün temelini oluşturur. Neurath'a göre azınlıkların ve dezavantajlı grupların uğradığı ayrımcılık ve onlar ile ilgili önyargılar, fobiler metafizik ile mücadele yoluyla ortadan kaldırılabilir (Reisch, 1997, s. 452). Dolayısıyla Neurath bilimi sosyal boyutu ile beraber kavrar. Örneğin Wartofsky'e göre Neurath için bilimsel öndeyiler bile politik bir boyut içerir. (1982, s. 89). Ona göre bilim insanı da sosyal alanın bir parçasıdır. Teorilerin eldeki data ile belirlenemezliği, gözlemin teori yüklü olması gibi metodolojik problemler yine Neurath'ın altını çizdiği noktalardır (Okruhlik, 2004, s. 62). Bilim, Neurath'a göre eylem için bir araçtır (Okruhlik, 2004, s. 63). Feminist bilim felsefesinin temel eleştirilerinden birisi bilim pratiğinde yer alan öznelerin büyük oranda homojen olması ile ilgilidir. Bu noktada Neurath yine feminist bilim felsefesinde dile getirilen bu probleme olası bir çözüm sunmaktadır. Neurath çözüm olarak çoğulculuğu benimsemektedir. Ona göre çoğulculuk, bilimsel dünya topluluğunun "*aurasıdu*" (Neurath, 1946, s. 242). Neurath'ın yaklaşımında eş-ölçülebilirlik, dilin sosyalliği ve protokol cümleler ile garanti altına alınır.²² Protokol cümleler uzay ve zamanda belirli noktalara referans ile kurulduğundan ve test edilebilir olduklarından dış dünyaya dair verdikleri bilgiler kolaylıkla denetlenebilir. Protokol cümleler revize edilebilir oldukları için bilimsel olarak bütün olanın temeli olarak değerlendirilmez (Neurath, 1932/1983). Protokol cümleler bilim pratiğinde olduğu kadar günlük hayatın değerlendirilmesinde rol alır. Nikola Nottelmann durumu daha açık kılmaktadır: "*Neurath'ın protokol cümle yapısı kurumsallaşmış bilimde gözlem veya deneyim ile ilgili iddiaların analizi olduğu kadar günlük hayat ile ilgili iddiaların da analizi için de yaratılmıştır*" (2006, s. 173). Bu anlamda eğer protokol cümleler bilimler için olası bir ortak zemin olarak görülecekse, bu zemin üzerine müzakere bir gereklilik olarak ortaya çıkacağı için burada kaçınılmaz olarak politik bir alan oluşacaktır çünkü bu noktada kurallar müzakere ve uzlaşım gerektirecektir. Uzlaşım da politik bir kavramdır. Protokol cümlelerin uzlaşımına dayanan yönü bağlantısallığı ve insanlık için beraberce eylemde bulunabilmek için bir temel sağlar.

²² Protokol cümleler ile ilgili olarak Bkz. Nottelman, 2006; Yücekaya ve Yardımcı, 2021.

Protokol önermeler öznel-arasılığın tesis etmek için son derece önemlidir. Neurath “evrensel jargon”u kurmak hedefindedir. (Neurath, 1941, s. 214). Evrensel jargon, fizikalist bir dil olarak gözlemciler, kültürler ve çağlar boyunca aktarılabilir ve anlaşılabilir olacaktır (Potochnik ve Yap, 2006, s. 477). Bot metaforu Neurath’ın sağlam temeller arayışında olmadığını gösterir:

Bilimin başlangıç noktası olarak, tamamen güvenli ve temiz protokol önermeler tesis edecek bir yol mevcut değildir. Tabula rasa yoktur. Bizler dokta söküp en iyi parçalardan yeniden kurma şansı hiç olmadan, gemilerini açık denizde yeniden inşa etmesi gereken denizcilere benziyoruz (Neurath, 1932/1983, s. 92).

Görüldüğü üzere Neurath, aslında temelleri mutlak, sabit bir rasyonalite arayışında değildir. Bot metaforu bu bağlamda bilimin sağlam bir zemine sahip olmamasının ve uzlaşmaya olan ihtiyacın bilinciyle ilerleyeceği iddiası ile ilgilidir. Neurath bot metaforuna birden çok kez başvurur (Cat ve Cartwright, 1996, s. 83) ve bu onun temelcilik karşıtlığının güçlü bir kanıtı olarak değerlendirilebilir. Ona göre felsefe, hali hazırdaki kavramlarımız ile kavramlar üzerine sürekli olarak yeniden çalışma işidir (Weit ve Browning, 2020, s. 7). Bu anlamda Neurath aslında kavram mühendisliğinin önemli örneklerinden birisini sunar: “*Neurath’ı harekete geçiren ana fikir, hâlihazırdaki bilgimize dair iddialarımızın sürekli olarak değişmesi değildir, ana fikir, eğer akıl, aydınlanmacı vaadini yerine getirecekse, bilgi kavramımızın nihai revizyonunun gerektiğidir*” (Cartwright vd. 2008, s. 92).

Neurath’ın temelcilik karşıtlığı ile birlikte pratik ve teorik soruların birbirinden ayıramayacağı savına dayanan bütünselciliğinin önemli bir sonucu onun “yardımcı güdüler” (“auxiliary motives”) yaklaşımıdır (Yap, 2022, s. 41). Neurath 1913 yılında *The Lost Wanderers of Descartes and the Auxiliary Motive On the Psychology of Decision* isimli bir makale kaleme alır. Bu makaledeki kayıp göçebe imajı Rene Descartes’in *Discourse on Method* adlı eserinde teori ile pratiği karşılaştırdığı bölüm ile ilgilidir (Howard, 2006, s 5). Descartes’e göre bilim ile pratik hayat arasında karar alma süreçleri açısından bir farklılık vardır. Ona göre bilim pratiğinden farklı olarak pratik hayatta temelsiz ve kesin olmayan kararlar almamız gerekir. Bu anlamda eylem alanında hepimiz bir yolu diğerine tercih etmek için gerekçesi olmayan, çıkış yolunu bulmak için verili yönde devam etmeye çalışan ormanda kaybolmuş insanlar gibiyizdir. Neurath’a göre Descartes bilim pratiğindeki karar alma süreçlerini pratik hayattaki karar alma süreçleriyle kıyaslarken yanılmaktadır. Ona göre bilim de pratik eylemde olduğu gibi temelsiz kararlar almayı gerektirir. Neurath buna “yardımcı güdüler” adını verir. Yardımcı güdülerin en önemlileri

sosyal ve politik değerlerdir. Örneğin Neurath'a göre özellikle sosyoloji ve ekonomi gibi bilimlerde ampirik olarak benzer güce sahip teorilerden hangisinin tercih edileceğini hangisinin bizim tercihimiz olan sosyal ve politik amaçlara daha yüksek olasılıkla hizmet edeceği belirler (Howard, 2006, s. 5).

Neurath'ın yardımcı güdüler yaklaşımı, karar alma mekanizmalarının biçimlenmesi ve bu biçimlenmede yer alan etmenler ile ilgilidir. Neurath bilim pratiğindeki karar alma süreçlerinin düşünüldüğü kadar rasyonel ve yansız olmayabileceğinin, bu süreçlerin sosyal ve politik etmenler tarafından etkilendiğinin ve biçimlendirildiğinin altını çizmektedir. Bu anlamda Neurath'ın yardımcı güdüler yaklaşımının güncel feminist bilim felsefesi ile yakınlığı daha açık hale gelmektedir. Feminist bir felsefeci olarak Okruhlik bu benzerliği şöyle ortaya koymaktadır:

Hipotez geliştirmede ve test etmede feminist bilim felsefecilerinin vurguladığı yardımcı varsayımları detaylandırma ve görünür hale getirmek ile ilgili vurgularına çok benzer biçimde buradaki öneri aynı şeyin yardımcı güdüler yardımı ile yapılması gerekliliğidir. Ampirik kanıt belirli kararları belirsiz bıraksa da yine de bir kararı diğerine tercih etmek için (kanıt ile ilgili olmayan, ampirik olmayan) iyi gerekçeler olabilir (2004, s. 60).

Alıntıda feminist bilim felsefesinde altı çizilen temel meselelerden birisi olan bilim pratiğinde hipotez oluşturulurken, belirli teorilerin diğerlerine tercih edilirken işletilen karar alma mekanizmalarının her zaman düşünüldüğü kadar rasyonel olmayan yapısı hakkında Neurath'ın yaklaşımının ve güncel feminist bilim felsefesi eleştirilerinin önemli ölçüde örtüştüğünün altı çizilmektedir. Teori dışı değerlendirmelerin varlığı, feminist bilim felsefesinin değer yargısından bağımsız bilim pratiği miti ile mücadelesinin önemli köşe taşlarından birisidir (Yap, 2022, s. 41). Bu bağlamda Neurath'ın yardımcı güdüler yaklaşımı feminist bilim felsefecileri için bir destek noktası sunmaktadır. Feminist bilim felsefeci Audrey Yap, bu noktanın altını şöyle çizer: *“Bizim için yardımcı güdüleri önemli yapan ve onu feminist doğallaştırılmış epistemolojiden ayıran şey onun karar noktalarını açığa çıkarmasıdır”* (2022, s. 42).

Neurath'ın bilime, sosyo-politik alana ve genel olarak hayata bakışı günümüz feminist bilim felsefesi çalışmalarında altı çizilen noktalar ile kesişen noktalar içermektedir. Onun bütünselciliği, mutlak ve değişmez olandan kaçınma ile ilgili çabası bu kesişim noktalarında ortaya çıkmaktadır. Neurath'ın mutlak olandan kaçınma çabasında başvurduğu kavramlar ve özellikle öznelararasılığı tesis etmek

için başvurduğu fizikalist dil ve bilim pratiğinin çok da görünür olmayan ama ona yön veren mekanizmalardaki yardımcı güdülerin önemi ile ilgili vurguları güncel feminist bilim felsefesi eleştirilerini güçlendirmekte ve bu eleştiriler karşısında bilim felsefesinde ve sosyolojisinde neler yapılabileceği ile ilgili kavram setleri ve teorik bir çerçeve sunmaktadır.

CARNAP'IN KAVRAM MÜHENDİSLİĞİ, SALLY HASLANGER'İN 'İYİLEŞTİRİLEBİLİR' KAVRAM ANALİZ YÖNTEMİ VE FEMİNİST BİLİM FELSEFESİ

Neurath kadar açık olmamakla birlikte Carnap da felsefenin yalnızca kendisi için yapılan bir entelektüel etkinlik olmadığını altını çizer. Carnap için felsefe ile sosyo politik alan arasında, hatta felsefe ile mimari arasında da bir ilişki vardır. Örneğin Carnap *Der logische Aufbau der Welt* kitabının giriş bölümünde felsefe, kolektif hayat ve mimari arasındaki içsel yakınlıklardan bahseder (1928/1967, s. XVII-XVIII). Carnap'ın, anılan ve çeşitlendirilebilecek bu farklı alanlardaki yakınlıkları analizi onun dil üzerine çalışmalarıyla yakından ilgilidir. Carnap'ın dilin analizi ile ilgili çalışmaları onun tüm kariyeri boyunca önemli bir yer tutar.²³ Kavram mühendisliği ve açıklama yöntemi bu analizin merkezindedir.

Kavram mühendisliği ve açıklama günlük yaşamda ya da bilimlerde yer alan kavramsal araçlarımızı geliştirme yönündeki bir çabadan ibarettir. Kavram mühendisliği kabaca kavramların analitik olarak incelenmesi olarak bilinen *kavramsal analiz* yaklaşımına bir yanıt olarak değerlendirilebilir (Veit ve Browning, 2020, s. 2). Kavramsal analiz *a priori* ve bulunulan yerden yapılan konforlu bir yöntem olarak batı analitik felsefe geleneğinde önemli bir yer tutmaktadır (Veit ve Browning, 2020, s. 2). Öte yandan kavram mühendisliği yaklaşımı yalnızca kavramların analitik olarak incelenmesine dayanmayan, aktif ve bitimsiz bir süreç olarak kavramsal analiz yönteminden farklılaşmaktadır. Kavram mühendisliğinin temel argümanı şu şekilde ortaya konulabilir:

1. Eğer W, M anlamını alan bir sözcükse, W 'nin alabileceği çok benzer M_1, M_2, \dots, M_n anlamları da vardır.
2. W 'nin son anlamının W 'nin alabileceği en iyi anlam olduğunu düşünmek için iyi bir gerekçemiz yoktur. Genel olarak W için daha iyi bir anlam olabilecek sayısız aday anlam olacaktır.

²³ Carnap birden çok formel sistem geliştirme girişiminde bulunmuştur. Hatta yapılaşdırılmış dil arayışının Carnap'ın çalışmalarının ana teması olduğu iddia edilebilir (Novaes, 2020, s.1014).

3. Konuşurken, düşünürken, kuram oluştururken sözcüklerimizin olabildiğince iyi anlamlı olmasından emin olmamız önemlidir.
4. Öyleyse konu ne olursa olsun temel kavramlarımızın anlamlarını değerlendirmemiz ve iyileştirmemiz gerekir. Sonuç olarak kavram mühendisliğiyle ilgilenmeliyiz (Cappelen, 2020, s. 134-135).

Temel argümanı bu şekilde özetlenebilecek olan kavram mühendisliği, farklı biçimlerde Gottlob Frege, Ludwig Wittgenstein, Bertrand Russell gibi filozoflar tarafından konu edinilmiştir. Bu anlamda Carnap açıklama yöntemi ile aslında bir yönüyle söz konusu filozoflar aracılığıyla süregelen kavram mühendisliği yaklaşımını sürdürmektedir (Beany, 2013).

Carnap da Neurath gibi formalizasyon ve kesinlik meselelerini politik ve sosyal alan ile ilişkisi içerisinde ele alır. Bu anlamda Carnap'ın güncel feminist bilim felsefesi çalışmaları ile ilgisi onun dil analizi ile özellikle de onun "kavram mühendisliği" yöntemi yardımıyla tesis edilebilir. Carnap açıklama ile ilgili meseleyi ilk defa "Two Concepts of Probability" makalesinde ele alır (1945, s. 513). İki yıl sonra, *Meaning and Necessity* (1947/1988) eserinde meseleyi tekrar ele alır.²⁴ Kavram mühendisliği, kavramlarımızdan ne istediğimizi ne beklediğimizi belirlediğimiz, bu amaçlara ulaşabilmek için hangi kavramların en elverişli olduğu ile ilgili eleştirel bir refleksiyon sürecidir (Cull, 2020, s. 12). Carnap'ın kavram mühendisliğinin temeli "açıklama"dır (*İng. explication*).²⁵ Açıklama ile ilgili ilk formülasyonlarından bir tanesi Carnap'ın *Meaning and Necessity* eserinde gözlemlenir:

Belirsiz ya da çok da kesin olmayan günlük hayatta kullanılan veya mantıksal ya da bilimsel gelişimin erken evrelerinde olan bir kavramı daha kesin hale getirme, ya da onu yeni kurulan daha kesin bir kavram ile değiştirmek mantıksal analizin ve mantıksal inşanın en önemli görevleri arasındadır. Bu göreve açıklama diyoruz... (Carnap, 1947, s. 7-8).

²⁴ Carnap'ın açıklama kavramı son dönemde tekrar ilgi odağı olmaya başlamıştır. Bkz. Maher, 2007; Justus, 2012; Leitgeb, 2013; Cull, 2021.

²⁵ Almanca orijinali "explikation" olan ve İngilizce'ye "explication" olarak çevrilen Carnap'ın metodolojisini Türkçe "yorumlama" yerine "açıklama" olarak karşılamayı tercih ettim, çünkü Carnap'ın söz konusu yöntemi onun daha kapsamlı "rasyonel yeniden yapılandırma" ("rationale Nachkonstruktion") projesinin devamıdır (Carus, 2007, s. 20). Bu anlamda amaç bir kavramın sabit bir anlamı olduğu varsayımı ile analiz amacıyla bu anlamın araştırılması betimlenmesi ve yorumlanması değil, ele alınan kavramın belirli bir sistematikte yapılandırılıp ele alınan anlamlardan belirli kriterler çerçevesinde hangisinin en iyi olduğunun açık uçlu biçimde araştırılmasıdır.

Alıntıda Carnap, mantığın günlük hayat pratiğindeki rolünün altını çizmektedir. Bir süreç olarak açıklama iki temel aşamadan ibarettir (Bentley, 2021, s. 144). Birinci aşama “*daha önceden var olan kavramın enformel biçimde daha açık hale getirilmesi*” sürecini içeren, yorumlanacak terimin belirlenmesini içeren netleştirme işlemidir (Carnap, 1963b, s. 933). Daha önceden var olan kavram (*explicandum*), açık hale getirilmesi gereken bir kavram olarak kesin olmadığı için mükemmel biçimde kesinleştirilmiş bir tanıma ulaşamaz. Daha ziyade, kavram “*informel açıklamalar ve örnekler ile olabildiğince açık hale*” getirilir (Carnap, 1950/1962, s. 3). Bu aşamada kavram ile ilgili örnek ve sınır durumlar vurgulanabilir²⁶ (Bentley, 2021, s. 144).

Carnap’ın kavram mühendisliği ilk bakışta pragmatik kaygılardan uzak, tamamen epistemik kaygılar ile ilgili gibi durmaktadır. Ancak Carnap’ın daha geniş bilimsel ve hümanist bağlılıkları düşünüldüğünde Carnap’ın söz konusu yaklaşımının arkasında etik ve politik değerlendirmelerin olduğunu düşünmek için güçlü sebepler vardır.²⁷ İyi bilim yapmak için etik politik değerleri pratiğe doğrudan katmak zorunlu olmasa da kavram mühendisliği yaklaşımı ile beraber yapılan bilimin sıradan insanların hayatını doğru biçimde kolaylaştırması nedeniyle etik ve politik sonuçları olacaktır (Cull, 2021, s. 232-233).

Açıklama, Carnap’ın bilimsel analiz metodunun köşe taşıdır (Novaes ve Reck, 2017, s. 195). Ancak bundan da öte açıklama Carnap için açıklama entelektüel özgürleşme ile ilgilidir. Carnap’ın öğrencilerinden biri olan Richard Jeffrey bu noktanın altını çizer:

Felsefi açıdan Carnap bir sosyal demokrattır; onun idealleri aydınlanma idealleridir. Onun sürekli tekrar eden merkezi fikri şudur: Kendi zihinsel hayatlarımızın kontrolünü almamızın, kendi kavramsal şemalarımızı (dil, teoriler) kendi amaçlarımız için işe koşmamızın tam zamanıdır. Gelenekten, akıl çelen bir mit olarak Descartes’in Tanrısından zihinlerimizi geri almanın zamanıdır, dışarda bizim dışımızda kimsenin olmadığını kabul etmenin zamanıdır, eğer aslında bunları tercih edeceksek ve onlardan sıkıntısını çekmeyeceksek amaçlarımızı tercih etmemizin ve kavramlarımızı bu amaçlara hizmet için seçmemizin zamanıdır. [...]

²⁶ Burada açıklama yöntemi, makalenin temel iddiaları bağlamında kısıtlı bir biçimde ele alınmaktadır. Şüphesiz Carnap’ın açıklama yöntemi burada ele alındığından daha kapsamlıdır. Konu ile ilgili daha ayrıntılı analizler için Bkz. Wagner, 2012; Brun, 2016, 2020.

²⁷ Bkz. Carus, 2007.

Carnap için dilimizin sentaks ve semantiğini özenle tercih etmek bir olanaktan fazlasıdır; bu özgürlüğün doğal bir sonucu olarak kendimize borçlu olduğumuz bir görevdir (1992, s. 28).

Yani bir başka deyişle Carnap'ın açıklama yaklaşımı epistemik otonominin merkezi konusunda Immanuel Kant ile de anılan aydınlanmanın temel mottosu "aklını kullanmaya cesaret et!" (*Lat. Sapere Aude!*) ile benzer noktaların altını çizmektedir.

Carnap'ın açıklama yaklaşımı ile Neurath'ın anti-temelciliği ve epistemolojik natüralizmi ortak bir zemini paylaşır. Her şeyden önce hem Carnap hem de Neurath'ın dile yaklaşımı araçsaldır, her iki isim için de dil dünyanın yorumlanışında ve reforme edilmesinde bir araç olarak iş görür.²⁸ Neurath'a benzer biçimde Carnap için de açıklama ve benzeri yöntemler epistemik ve sosyal anlamda ideal bir sisteme ulaşılabilmesi için değil, sonsuz, sürekli ayarlamalar ve düzeltmeler olarak anlaşılmalıdır: "*Meselelerin adım adım çözümünde benim ve bazı arkadaşlarımla çalışmaları 'ideal bir sisteme' götürecek çözümler olarak değil, daha ziyade bir aracın adım adım iyileştirilmesi olarak değerlendirilmelidir*" (Carnap'ı alıntılıyan Reisch, 1991, s. 267).

Carnap, dilin adım adım sürekli daha iyi hale getirilecek bir araç olduğunun altını çizmektedir. Bu anlamda, Neurath'ın zorunlu olmayan ve kuralların önderlik etmediği yardımcı güdüler yönteminde altını çizdiği noktalar Carnap'ın açıklama yaklaşımı ile kesişir. Carnap için de bireyler aktif, yapılaşdırıcı epistemik özneler olarak rol alır. Carnap için de bizler "*yalnızca temsilciler, temsillerin tüketicileri değil aynı zamanda dünyada temsil edilen failerizdir*" (Carus, 2017, s. 179). Daha da önemlisi, Neurath'ın bilimsel süreçler ile ilgili çizdiği resim Carnap'ın açıklama sürecine uygulanabilir. Örneğin A.W. Carus'a göre "*Açıklama ideali parça parça düzey yükseltmedir. O, herhangi bir girişi olmadan, ilk ilkeler olmadan başlar*" (2007, s. 276). Neurath'ın bot metaforu ile vurguladığı rasyonel temeller olmaksızın

²⁸ Aslında Neurath'ı da kavram mühendisliği bağlamında ele almak olanaklıdır. Neurath farklı toplulukların amaçları için farklı dillerin adapte edilmesi gerekliliğini savunur. Söz konusu amaçlar pratik, politik ya da başka formlarda olabilir (Cull, 2021, s. 233). Topluluklar ile ilgili vurgu Neurath'ın kavram mühendisliği ile ilgili yazılarında mevcuttur. Sosyal grupların göçleri ile ilgili tartışmalarda Neurath farklı bilimsel toplulukların farklı kavramlara ihtiyaç duyacağını belirtir. Neurath'a göre göre sosyal bilimciler sosyal grupların göçlerini anlamlandırabilmek için "*hayvanlar, bitkiler ve kristaller hakkında benzer biçimde konuşmalarına olanak verecek bir dil*" ile ilgilenmek durumunda olacaklardır (1944, s. 2). Böylelikle Neurath'ın hem epistemik değerler dışındaki değerlerin de kavram mühendisliğine konu edinilebilmesini, hem de farklı toplulukların farklı amaçları için farklı dillerin adapte edilebilmesini savunduğu için Carnap'a göre kavram mühendisliğinde çoğulcu bir yaklaşım benimsediği iddia edilebilir (Cull, 2021, s. 234).

ilerlenmesi gerekliliği, Carnap'ın açıklama yaklaşımında tarihsel olarak olumsal, sosyal olarak yapılaşmış, net olmayan doğal dil olarak karşılığını bulur. Böyle bir dilin bir başlangıç noktası, temel ilkeleri olmayacaktır.

Feminist bir felsefeci olan Sally Haslanger, Carnap'ın açıklama yöntemine benzer bir kavram mühendisliği yaklaşımı benimser. Haslanger bu yöntemi özellikle cinsiyet ve ırk ile ilgili çalışmalarda 1990'lı yıllardan itibaren geliştirmeye başlamıştır. İyileştirilebilir kavram analizi ilk defa 2006 yılında görünür olsa da *Resisting Reality* (2012) kitabı Haslanger'in yöntemini en belirgin biçimde açıkladığı yayımdır (Novaes, 2020, s. 1021). Haslanger yaklaşımının özünü şu şekilde ortaya koyar:

Irak ve cinsiyetin yapılaşıcı açıklamalarını geliştirirken ne 'ırk' ve 'cinsiyet' kavramlarının sıradan anlamlarını ne de sıradan ırk ve cinsiyet kavramlarını yansıtmayı hedeflemedim. Soruşturamda analitik olarak- ya da adlandırdığım biçimiyle iyileştirilebilir- bir proje olarak insanları ırk ve cinsiyet temelinde kategorize ederken ne gibi meşru hedeflerimizin olabileceğini (eğer olacaksa), tanımlamayı araştırarak ve bu amaçlara bizi ulaştıracak kavramları geliştirmeyi hedefledim. İncancım odur ki, yapılaşıcı bir açıklama yöntemi geliştirmeliyiz çünkü böylesi bir yöntem sıradan söylemlerimizin bir analizini verir ve sayısız politik ve teorik avantajlar sunar (2012, s. 366).

Haslanger benzer şekilde şu noktaların altını çizer:

... sunduğum çözümler, her günkü ırk ve cinsiyet kavram kümelerini yeniden anlamlandırarak, kişisel ve politik kimliklerimizi çerçevelenmede baskıcı sistemlerin gücünü kabul etmeye davet ediyor. Her birimiz ırk ve cinsiyetimizdeki bazı atamalara sahibizdir. Yani, örneğin ben beyaz bir kadını. Benim açıklamalarıma göre, bu iddia beni bazı açılardan ayrıcalıklı bazı açılardan aşağıda olan toplumsal sistemlerin içine yerleştirir. Çünkü cinsiyet ve ırk eşitsizlikleri basitçe bir kamu politikası meselesi değildir, aksine bu mesele kendini; her birimizin kendilik-anlayışının özünde olduğunu sezdirir, kavram kümemizin dönüşümü bizi kim olduğumuzu tekrar düşünmeye çağırır (2000, s. 47).

Haslanger, bu alıntıda kavram kümelerimizin özel ve politik alan ile kurulan ilişkilerde ne denli önemli olduğunun altını çizmektedir. Haslanger'in iyileştirilebilir kavram yaklaşımı projesini temellendiren yeni anlamların olumlu karşı eskilerin olumsuz etkisidir.

Carnap'ın açıklama yaklaşımı ile Haslanger'in iyileştirilebilir analiz yaklaşımı, bir kavramı bulduğumuz zamanda kavradığımızdan bağımsız olarak nasıl kavramamız gerektiğine odaklanır.²⁹ Hem Carnap'ın açıklama yaklaşımı hem de Haslanger'in iyileştirilebilir kavram analizi yöntemi politik bir boyut içerir (Novaes, 2020, s. 1011). Haslanger kendi yaklaşımının politik boyutu konusunda oldukça açık iken Carnap'ın açıklama yaklaşımı ilk bakışta aynı derecede politik bir boyut taşımadığı düşünülebilir. Öte yandan Carnap'ın açıklama yaklaşımı, onun politik ilişkilene biçimi ve aydınlanmacı değerlere bağlılığı çerçevesinde ele alındığında yaklaşımın sosyal reform mücadelesinde kullanılabilir olduğu açık hale gelecektir. (Novaes, 2020, s. 1013).

Sonuç

Son dönemde yoğunlaşan bilim felsefesi tarihinin politik açıdan da ele alınması gerekliliği ile ilgili tartışmalar ve bu tartışmalar bağlamında Viyana Çevresi'ne tekrar yönelen ilgi kapsamında yapılacak tartışmalar genel olarak feminist felsefe, özel olarak da feminist bilim için önerebileceklerinin bu makalede ele alınanlardan daha fazla olduğu açıktır. Viyana Çevresi ile anılan dünyanın bilimsel kavranışı günlük hayatın bilimin ve aydınlanmacı değerlerin eşliğinde reforme edilmesi için modernist politikaların belirlenmesinde rehber görevi görür. Bu bağlamda Viyana Çevresi üyelerinin bu amaçlara erişmek için geliştirdikleri felsefi kavramlar ve çerçeveler güncel feminist bilim felsefesinde dile getirilen tüm eleştiri ve iddiaların karşılanması için her türlü yöntem ve araca sahip değilse de güncel feminist bilim felsefesi bağlamında önemli olanaklar ve ilişkiler barındırmaktadır.

Feminist bilim felsefecilerinin temel iddialarından birisine göre bilim pratiği ve bilme sürecinde başvurulan kavramlar erkek egemen yargı ve anlamlar barındırmaktadır. Buna göre, bilim gerçekliğin doğasının kavranmasında ve yönetilmesindeki araçlardan birisi ise ve eğer dil gerçekliğin kurulmasında ve aktarılmasında önemli bir işleve sahipse, bilim pratiği erkek egemen yargı ve anlam dünyası tarafından oluşturulmuş bir dil çerçevesinde dile getirilen bilimsel

²⁹ Carnap'ın açıklama yaklaşımı ile Haslanger'in iyileştirilebilir kavram analizinin sistematik bir biçimde kıyaslanmasını içeren detaylı bir analizi için Bkz. Novaes, 2020.

gözlemlerden, deneylerden, teorilerden ve yayınlardan ibaret olacaktır. Carnap'ın dil analizi ve özellikle de kavram mühendisliği bağlamında geliştirdiği açıklama yöntemi böylesi erkek egemen bir dilde, feminist bilim felsefecilerinin talep ettiği biçimde bir iyileştirme olanağı sunabilecek araçlardan birisidir. Bu olanak günümüz feminist felsefecilerinden başta Haslanger olmak üzere birçok feminist felsefeci tarafından fark edilmiştir. Haslanger'ın iyileştirilebilir kavramlar yaklaşımı Carnap'ın açıklama metodolojisinin bir türevi ve devamı niteliğindedir. Carnap'ın açıklama metodolojisinin de içerildiği dil analizi ile ilgili çalışmaları onun sosyo-politik meselelere yaklaşımı çerçevesinde biçimlenmiştir. Bu anlamda Haslanger ve diğer feminist epistemologların ve bilim felsefecilerinin de fark ettiği üzere Carnap'ın açıklama metodolojisi feminist bilim felsefesi kapsamında dile getirilen bilimin ve dilin sosyal ve pratik yönü ile ilgili seslendirilen eleştirileri için önemini koruyan, güncel bir araçtır.

Neurath'ın temelcilik karşıtlığı ve yardımcı güdülerin bilim pratiğindeki rolü ile ilgili çalışmaları günümüz bilim pratiğinin arkasındaki işleyişin anlaşılabilmesi için açılımlar sağlamaktadır. Neurath'ın bot metaforu ile betimlenen temelcilik karşıtlığı bilim pratiğinin dinamik yapısını vurgular. Bu dinamik yapı içerisinde mutlak ve kesin biçimde belirlenmiş olan öğeler dışarıda bırakılır. Böylesi bir yaklaşım tam da feminist bilim felsefecilerinin hakim bilim anlayışının temelleri ile ilgili argümanlarına teorik bir çerçeve sağlamaktadır. Buna göre, tartışmasız olduğu düşünülen bir zemine sahip olduğu düşünülen yaygın bilim pratiği, çoğulculuğa, çeşitliliğe daha fazla yer açacak biçimde revize edilmelidir. Feminist bilim felsefesi kapsamında dile getirilen eleştirilere göre değer yargılarından bağımsızmış gibi görünen yaygın bilim pratiği aslında erkek egemen bir toplum içinde, erkek egemen bir dil ile yürütülmektedir. Bu anlamda bahsi geçen açılımlar feminist bilim felsefesi bağlamında sarsılmaz temellere sahip, objektif, değer yargılarından ve sosyolojik diğer etmenlerden etkilenmeyen klasik bilim kavrayışına yönelik dile getirilen eleştirilerine destek noktaları oluşturmaktadır.

Bu makalede özellikle de Türkiye'de bu kapsam içerisinde yapılacak tartışmalara başlangıç seviyesinde bir katkı vermeyi amaçladım. Genel olarak Viyana Çevresi'nin, özel olarak Carnap ve özellikle Neurath'ın politik mücadelesi ve bilim pratiğini birbirlerini karşılıklı olarak güçlendiren alanlar olarak kurgulamaları feminist bilim felsefecilerin daha yakından analiz etmeleri gereken imkânlar ve ilişkiler barındırmaktadır.

Kaynakça

- Anderson, E (2020). *Feminist Epistemology and Philosophy of Science*. Erişim Tarihi: 04.11.2022, <https://plato.stanford.edu/archives/spr2020/entries/feminism-epistemology/>.
- Antony, L. (1993). Quine as feminist: The radical import of naturalized epistemology. L. Antony ve C. Witt (Eds.). *A mind of one's own: Feminist essays on reason and objectivity* içinde (s. 185–226). Boulder: Westview Press.
- Aray, B. (2011). Sol Viyana Çevresi: Mantıksal Deneyciliğin Siyaset Felsefesine Bir Bakış. *Felsefe Tartışmaları*, 47, 12-25.
- Beaney, M. (2013). Analytic philosophy and history of philosophy: The development of the idea of rational reconstruction. E. Reck (Ed.). *The historical turn in analytic philosophy* içinde (s. 231–269). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Bentley, J. P. (2021). *Logical Empiricism and Naturalism: Neurath and Carnap's Meta-theory of Science*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Manchester: University of Manchester.
- Bleier, R. (1984). *Science and gender: A critique of biology and its theories on women*. New York: Pergamon Press.
- Bleier, R. (1986). *Feminist approaches to science*. New York: Pergamon Press.
- Bolat, D. (2015). Bilim, Cinsiyet, Nesnellik: Feminist Nesnellik Arayışı Üzerine Bir Tartışma. *Sosyoloji Dergisi*, 31-32, 1-17.
- Bright, L. K. (2017). Logical Empiricists on Race. *Studies in History and Philosophy of Science Part C: Studies in History and Philosophy of Biological and Biomedical Sciences*, 65, 9–18.
- Brown, J. R. (2020). *Bilim Felsefesi*. (D. Kadioğlu-E. Demir vd. Çev.). Ankara: FOL Kitap.
- Brun, G. (2016). Explication as a method of conceptual re-engineering. *Erkenntnis*, 81, 1211–1241.
- Brun, G. (2020). Conceptual re-engineering: From explication to reflective equilibrium. *Synthese*, 197, 925–954.
- Cappelen, H. (2020). Conceptual Engineering: The Master Argument. A. Burgess, H. Cappelen ve D. Plunkett (Eds.). *Conceptual Engineering and Conceptual Ethics* içinde (132-151). Oxford: Oxford Academic.

- Carnap, R. (1928/1967). *Der logische Aufbau der Welt* (R. George, Trans.). Berkeley: University of California Press.
- Carnap, R. (1945). Two concepts of probability: The problem of probability. *Philosophy and Phenomenological Research*, 5(4), 513–532.
- Carnap, R. (1947/1988). *Meaning and Necessity: A Study in Semantics and Modal Logic* (Second Edition). Chicago: University of Chicago Press.
- Carnap, R. (1950/1962). *Logical Foundations of Probability*. (Second Edition). Chicago: University of Chicago Press.
- Carnap, R. (1963a). Intellectual Autobiography. P. A. Schilpp (Ed.). *The Philosophy of Rudolf Carnap* içinde (s. 3-84). La Salle, IL: Open Court.
- Carnap, R. (1963b). P.F. Strawson on Linguistic Naturalism. P. A. Schilpp (Ed.). *The Philosophy of Rudolf Carnap*, içinde (933-939). Open Court: La Salle.
- Cartwright, N., J. Cat, L. Fleck, and T. E. Uebel (2008). *Otto Neurath: Philosophy between science and politics*. Cambridge University Press.
- Carus, A.W. (2007). *Carnap and Twentieth-Century Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Carus, A.W. (2008). Carnap and twentieth-century thought: Explication as enlightenment. Cambridge: Cambridge University Press.
- Carus, A.W. (2017). Carnapian Rationality. *Synthese*, 194(1), 163-184.
- Ceci, S. J. ve Williams W. M. (Ed.) (2007). *Why Aren't More Women in Science? Top Researchers Debate the Evidence*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Ceci, S. J. ve Williams W. M. (Ed.) (2010). *The Mathematics of Sex: How Biology and Society Conspire to Limit Talented Women and Girls*. New York: Oxford University Press.
- Cevizci, A. (2009). *Felsefe Tarihi Thales'ten Baudrillard'a*. İstanbul: Say.
- Clough, S. (Ed.). (2003). *Siblings under the skin: Feminism, social justice, and analytic philosophy*. Aurora, CO: Davies Group.
- Cull, M. J. (2020). *Engineering Genders: Pluralism, Trans Identities, and Feminist Philosophy*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Sheffield: University of Sheffield.

- Cull, M. J. (2021). Engineering is not a luxury: Black feminists and logical positivists on conceptual engineering. *Inquiry*, 64(1-2), 227-248.
- Çevik, A. D. (2022, baskıda). Politik Bilim Felsefesi Tartışmalarına Otto Neurath'ın Katkısı. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Duran, J. (1991). *Toward a feminist epistemology*. Savage, MD: Rowman ve Littlefield.
- Dutto, A. A. (2017). The Pyramid and the Mosaic: Otto Neurath's Encyclopedism as a Critical Model. *FOOTPRINT Delft Architecture Theory Journal*, 11(1), 53-70.
- Fausto-Sterling, A. (1985). *Myths of gender: Biological theories about women and men*. New York: Basic Books.
- Gallagher, A. M. ve Kaufman, J. C. (Ed.). (2005). *Gender Differences in Mathematics: An Integrative Psychological Approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Giere, R. (1999). *Science Without Laws*. The University of Chicago Press: Chicago and London.
- Haraway, D. J. (1989). *Primate visions: Gender, race, and nature in the world of modern science*. New York: Routledge.
- Haraway, D. J. (1991). *Simians, cyborgs, and women: The reinvention of nature*. New York: Routledge.
- Harding, S. (Ed.). (2008). *Sciences from below: Feminism, postcolonialism, and modernities*. Durham: Duke University Press.
- Harding, S. G. (1986). *The science question in feminism*. Ithaca: Cornell University Press.
- Harding, S. G. ve Kintikka, M. B. (1983). *Discovering reality: Feminist perspectives on epistemology, metaphysics, methodology, and philosophy of science*. Hingham, MA: D. Reidel.
- Haslanger, S. (2000). Gender and Race: (What) are They? (What) do we Want them to Be?. *Noûs* 34(1): 31-55.
- Haslanger, S. (2006). What good are our intuitions? Philosophical analysis and social kinds. *The Aristotelian Society Supplementary volume*, 80, 89-118.
- Haslanger, S. (2012). *Resisting reality*. Oxford: Oxford University Press.

- Howard, D. (2003). Two left turns make a right: On the curious political career of North American Philosophy of Science at Midcentury. G. L. Hardcastle ve W. Alan (Ed.). *Logical Empiricism in North America* içinde (s. 25-93). Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Howard, D. (2006). Lost wanderers in the forest of knowledge: Some advice on how to think about the relation between discovery and justification. J. Schickore, ve F. Steinle (Eds.), *Revisiting discovery and justification: Historical and philosophical perspectives on the context distinction* içinde (s. 3–22). Dordrecht: Springer.
- Howard, D. (2009). Better red than dead—Putting an end to the social irrelevance of postwar philosophy of science. *Science & Education*, 18(2), 199–220.
- Hrđy, S. (1986). Empathy, polyandry, and the myth of the coy female. R. Bleier (Ed.). *Feminist approaches to science* içinde (s. 119-146). New York: Pergamon.
- İrzık, G. (2010). 20. Yüzyıl Bilim Felsefesi Tarihini Yeniden Yazmak. S. Kibar, S. Aydın Bayram ve A. Sol (Ed.). *Anlam Kavramı Üzerine Yeni Denemeler* içinde (s. 33-46). İstanbul: Legal Yayıncılık.
- İsmayılzada, G. (2022). *Feminist Bir Bakış Açısıyla Felsefe Tarihi: Kayıp Filozoflar..* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Jeffrey, R. (1992). *Probability and the art of judgment*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Justus, J. (2012). Carnap on concept determination: Methodology for philosophy of science. *European Journal for Philosophy of Science*, 2, 161–179.
- Kadıoğlu, D. (2018). Being Loyal to Mathematical Practice: Penelope Maddy's Objections to the Indispensability Argument. Ş. Öztürk (Ed.), *Cogito: Women Philosophers in Turkey* içinde (s. 18-37). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kadıoğlu, D. (2022, baskıda). Emmy Noether's Influence on Contemporary Philosophy of Mathematics. J. Peijnenburg ve S. Verhaegh (Ed.). *Women in the History of Analytic Philosophy*, Cham: Springer.
- Kamözüt, M. C. (2018). Bilim Tarihi Yazımı Sorunu Olarak Gözlemin Kuram Yüklü Olması: Mary Anning Örneği. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 11(2), 45-57.

- Kamözüt, M. C. (2020). Bilim Tarihinde Kadınların Temsili: Rosalind Franklin Örneği. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 13(1), 31-53.
- Karataş, Y. C. (2017). Çağdaş Feminist Kuramlar Açısından Feminist Öznenin İmkânı. *Felsefe Arkivi*, 47(II), 1-24.
- Keller, E. F. (1983). *A feeling for the organism: The life and work of barbara McClintock*. San Francisco: W. H. Freeman & Co.
- Keller, E. F. (1985). *Reflections on gender and science*. New Haven: Yale University Press.
- Keller, E. F. (1992). *Secrets of life, secrets of death: Essays on language, gender, and science*. New York: Routledge.
- Keller, E. F., ve Longino, H. E. (Eds.). (1996). *Feminism and science*. Oxford: Oxford University Press.
- Kourany, J. (2003). A philosophy of science for the twenty-first century. *Philosophy of Science*, 70, 1-14.
- Kourany, J. (2012). Feminist Critiques: Harding and Longino. James Robert Brown (Ed.). *Philosophy of Science: The Great Thinkers* içinde (s. 236-254). Continuum Books.
- Leitgeb, H. (2013). Scientific philosophy, mathematical philosophy, and all that. *Metaphilosophy*, 44, 267-275.
- Longino, H. E. (1990). *Science as social knowledge: Values and objectivity in scientific inquiry*. Princeton: Princeton University Press.
- Longino, H. E. (1997). Comments on science and social responsibility: A role for philosophy of science?. *Philosophy of Science*, 64, 175-179.
- Longino, H. E. ve Hammonds, E. (1990). Conflicts and tensions in the feminist study of gender and science. M. Hirsch ve E. F. Keller (Ed.). *Conflicts in feminism* içinde (s. 164-183). New York: Routledge.
- Maher, P. (2007). Explication defended. *Studia Logica*, 86, 331-341.
- Marcos, A. (2018). The Political Philosophy of Science and the Problem of Rationality. *Axiomathes*, 28, 653-664.
- Merchant, C. (1980). *The Death of nature: Women, ecology, and the scientific revolution*. San Francisco: Harper & Row.

- MIT Committee on Women Faculty in the School of Science (1999). *A Study of the Status of Women Faculty in Science at MIT*, special edition of the MIT Faculty Newsletter, 11(4). Erişim tarihi: 14.10.2022,
<http://web.mit.edu/fnl/women/women.html>.
- Nelson, L. H. (1990). *Who knows: From Quine to a feminist empiricism*. Philadelphia: Temple University Press.
- Nelson, L. H. (1993a). Epistemological communities. L. Alcoff ve E. Potter (Eds.), *Feminist epistemologies* içinde (s. 121-159). New York: Routledge.
- Nelson, L. H. (1993b). Who knows? What can they know? And when?. *Reason Papers*, 18, 45–56.
- Nelson, L. H. (1995). A feminist naturalized philosophy of science. *Synthese*, 104, 399–421.
- Neurath, O. (1913/1983). The Lost Wanderers of Descartes and the Auxiliary Motive (On the Psychology of Decision). Robert S. Cohen and Marie Neurath (Ed.) and trans. Vienna Circle Collection, Vol. 16. Henk L. Mulder, Robert S. Cohen, and Brian McGuinness (Eds.). *Otto Neurath. Philosophical Papers, 1913–1946 Vienna Circle Collection, Vol. 16.* içinde (s. 1-12). Dordrecht, Boston, and Lancaster: D. Reidel.
- Neurath, O. (1932/1983). Protocol Statements. R. Cohen ve M. Neurath Sonne (Ed.). *Philosophical Papers 1918-1946* içinde (s. 91-100). Dordrecht: Reidel.
- Neurath, O (1944). *Foundations of the Social Sciences*. Chicago: University of Chicago Press.
- Neurath, O. (1946/1983). The Orchestration of the Sciences by the Encyclopedism of Logical Empiricism. *Philosophy and Phenomenological Research*, 6, 230-242.
- Neurath, O. ve Bonk, T. (2011). Unity of Science and Logical Empiricism: A Reply. Symons, J., Pombo, O., Torres, J. (Eds.). *Otto Neurath and the Unity of Science. Logic, Epistemology, and the Unity of Science*, vol. 18 içinde (s. 15-30). Springer, Dordrecht.
- Nottelmann, N. (2006). Otto Neurath on the Structure of Protocol Sentences; A New Approach to an Interpretative Puzzle. *Journal for General Philosophy of Science / Zeitschrift für allgemeine Wissenschaftstheorie*, 37(1), 165-186.

- Novaes, C. D. (2020). Carnapian explication and ameliorative analysis: a systematic comparison. *Synthese*, 197, 1011-1034.
- Novaes, C. D. ve Reck, E. (2017). Carnapian explication, formalisms as cognitive tools, and the paradox of adequate formalization. *Synthese*, 194, 195–215.
- Okruhlik, K. (2004). Logical Empiricism, Feminism, and Neurath's Auxiliary Motive. *Hypatia*, 19 (1), 48–72.
- Potochnik, A. (2012). Feminist implications of model-based science. *Studies in History and Philosophy of Science*, 43, 383–389.
- Potochnik, A. ve Yap, A. (2006). Revisiting Galison's 'Aufbau/Bauhaus' in Light of Neurath's Philosophical Projects. *Studies in History of Philosophical Science*, 37, 469-488.
- Reisch, G. (1991). Did Kuhn Kill Logical Empiricism?. *Philosophy of Science*, 58, (2), 264-277.
- Reisch, G. (1997). Economist, Epistemologist ... and Censor? On Otto Neurath's Index Verborum Prohibitorum. *Perspectives on Science*, 5(3), 452-480.
- Reisch, G. (2005). *How the Cold War Transformed Philosophy of Science. To the Icy Slopes of Logic*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Richardson, S. S. (2009) The Left Vienna Circle, Part 2. The Left Vienna Circle, Disciplinary History and Feminist Philosophy of Science. *Studies in History and Philosophy of Science Part A*, sayı: 40(2), 167-174.
- Richardson, S. S. (2010). Feminist philosophy of science: history, contributions, and challenges. *Synthese*, 177, 337–362.
- Romizi, D. (2012). The Vienna Circle's SWC: Philosophy of Science on the Political Arena, *Hopos: The Journal of the International Society for the History of Philosophy of Science*, 2(2), 205-242.
- Sarkar, S. (1992). Rudolf Carnap, 1891-1970: The Editor's Introduction. *Synthese*, 93(1/2), 1–14.
- Serin, F. N. (2015). Tamamlanmamış Bir Proje Olarak Viyana Çevresi Felsefesi: Düşünsel-Tarihsel Bir Arka Plan Soruşturması. *Kilikya Felsefe Dergisi*, 1, 45-60.
- Schlaudt, O (2018). A Political Meaning of “Scientific Philosophy?” The Case of Edgar Zilsel. *Philosophia Scientiæ*, 22-3, 257-287.

- Stadler, F. (2005). *The Vienna Circle: Studies in the Origins, Development and Influence of Logical Empiricism*. Switzerland: Springer International.
- Solomon, M. (2001). *Social empiricism*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Tağman, S. E. (2018). Neopozitivizmin 20. Yüzyıldaki Son Kalesi: İnşacı Deneycilik Temelinde Bilimsel Açıklama. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 411-428.
- Veit, W. ve Browning, H. (2020). Two Kinds of Conceptual Engineering. (Baskıda).
- Wagner, P. (ed.) (2012). *Carnap's Ideal of Explication and Naturalism*. New York: Palgrave Macmillan.
- Wartofsky, M. (1982). Positivism and Politics: The Vienna Circle as Social Movement. *Grazer Philosophische Studien*, 16-17(1), 79-101.
- Wylie, A., Jakobsen J. R. ve Fosado G. (2007). *Women, Work, and the Academy: Strategies for Responding to 'Post-Civil Rights Era' Gender Discrimination*. New York: Barnard Center for Reserch on Women. Erişim tarihi: 14.10.2022, http://faculty.washington.edu/aw26/WorkplaceEquity/BCRW-WomenWorkAcademy_08.pdf
- Yap, A. (2010). Feminism and Carnap's Principle of Tolerance. *Hypatia*, 25(2), 437-454.
- Yap, A. (2022). Conceptual Engineering and Neurath's Boat: A Return to the Political Roots of Logical Empiricism. D. B. Plou, V. F. Castro ve J. R. Torices (Ed.). *The Political Turn in Analytic Philosophy: Reflections on Social Injustice and Opression* içinde (s. 31-52). Berlin, Boston: De Gruyter.
- Yuann, J-J. (2007). A Naturalistic Approach to Scientifif Methodology: A Comparative Study of O. Neurath and P. Feyerabend, C. M. Mi ve R. Chen (Ed.). *Naturalized Epistemology and Philosophy of Science* içinde (s. 171-196). Brill Academic Pub.
- Yücekaya, Z. ve Yardımcı, A. B. (2021). Bilimsel Nesnellik, Kültür ve Protokol Önergeler Tartışması: Carnap, Neurath ve Popper. B. Çağırkan (Ed.). *Düşünsel ve Görsel Boyutlarıyla Kültür* içinde (s. 3-23). Ankara: Gazi Kitabevi.

Summary

Making philosophy of science socially relevant is one of the current challenges. Broadly, socially relevant philosophy of science contributes to public welfare with its social impacts. Analyzing the critics raised by contemporary feminist philosophy of science, for example, is one way to connect contemporary philosophy of science with social and political realm.

Contemporary feminist philosophy of science arose as a reaction to scientific practice, as it holds that social factors play no role in good science. Feminist philosophers of science argue that the contemporary scientific practice and its products are dominated by value judgments determined by a male point of view, and it is claimed that this calls into question the rationality and universality of the very nature of science. Hence, according to feminist philosophers of science contemporary scientific practice and its products are dominated by value judgments determined by male values, which calls into question the rationality and universality of science itself. Feminist critiques of philosophy of science are represented and substantiated by various case studies. In this context, this article proposes that the Vienna Circle, which marks an important era in the history of philosophy of science, especially in terms of the conceptual tools and attitudes developed by Rudolf Carnap and Otto Neurath, could take a role in analyzing the problem and providing a remedy.

Within this context, the program for a socially engaged science and philosophy of science envisioned by the Vienna Circle could be a guide for feminist philosophy of science. Recent accounts of the Vienna Circle have focused on how some of its members attempted to merge empiricist philosophy with emancipatory politics. Science and philosophy of science as understood by the Vienna Circle, especially with some of its member's conceptual tools and attitudes could take a role in analyzing and providing a remedy concerning the criticisms levelled against contemporary philosophy of science by feminist philosophers of science. The scientific worldview endorsed by Vienna Circle functions as a guide in reforming ordinary life and science and in figuring out modernist policies with respect to Enlightenment values. Carnap's work on conceptual engineering complements current literature on conceptual engineering, including Sally Haslanger's work on ameliorative concepts. Indeed, "*Carnap writes about scientific theories as languages and explicitly acknowledges the important effects of their background assumptions on the observations that they are used to make*" (Yap, 2010, s. 438). Accordingly, language is an important and necessary part of scientific practice, and one of the main goals of Carnap's philosophy is to build formal language systems. Within these attempts his method of explication has particular importance as it aims to reach a different but closely related concept that represents an improvement. The main theme of the conceptual improvement is also common to feminist Sally Haslanger's ameliorative analysis. Both Carnap's and Haslanger's share a crucial political dimension. Both methodologies have the potential to function as instruments for social reform. By means of these methodologies, it is possible to produce improved versions of the key concepts that pertain to social categories such as gender and race.

By using boat metaphor Otto Neurath shows the anti-foundational accounts of knowledge. He argues that the empirical basis of objective science has nothing absolute about it. This is where Neurath and contemporary feminist philosophy of science agree. Neurath developed and supported several key themes in order to achieve these objectives. Neurath's holism, anti-foundationalism, and discussion of auxiliary motives can assist us in thinking about situations in which competing empirically adequate theories exist. Neurath advocates plurality, and as a proponent of physicalist language, he believes in constant change, even in fundamental scientific principles. He advocates naturalization of epistemology in the same way that he accepts conventions in scientific practice. His consideration of auxiliary motives is important in that it connects Neurath's philosophy to contemporary feminist philosophy of science studies. According to him, similar to daily life, in scientific practice we appeal to external factors, i.e. extra-evidential considerations assessing equally empirically adequate theories. The upshot is that both feminist philosophers of science and Neurath underlines the extra-empirical theory assessments in scientific practice. Hence, for Neurath, we recognize and acknowledge the indispensability of auxiliary in theoretical as well as practical action.

Accordingly, it is possible to claim that at least some members of Vienna Circle could offer us potential benefits in discussing problems levelled against contemporary scientific practice by feminist philosophers of science. However, I will not claim that the Vienna Circle with Carnap and Neurath can solve all the issues for us, but rather I aim to suggest that

their approach to scientific practice and some of their conceptual tools have close affinities with feminist philosophy of science program.